

Hibru Kristo uwä nintäño bämop äma bureni-inik unitäño manbiñam

*Jesutä Anutu täño mebäri yäñahän nimin
moreñkuk*

¹ Bian-inik Anututä Juda ämawebe nintäño äbekniye oraniye iniken manbiñam moräki moräki yäwet yäpmän äbuk. Manbiñam uwä profettä meni jinom yäpmänpäñ kädet mebäri mebäri terak yäwetkuñ. ^{2*} Täñpäkañ tärek-tärek kadäni ñobayän Nanaki-inik meni jinom terak mani biñam niwet moreñkuk. Nanaki u imaka imaka kuduptagän unitäño mähemi-inik täñpekta iwoyänkuk. Ba ukätgän kunum kenta kome pewän ahänkumän. ^{3*} Anututä iniken epmäget kudän penyänek ikek, nanaki unita wädäwän äron imiñkuko unita kudän ba täktäki unitä Anutu bureni ubayän yän yäñahäk täyak. Täñpäkañ mani kehäromitä imaka imaka kuduptagän täñ-meamtañ itak. Täñpäñ momi ärutärut piä täñ moreñkañ eruk kunum gänañ äronpäñ Anutu kehäromi mähemi keri bure këda wäpi biñam ikek itkukonitä itak.

Nanakitä añero yärepmitpäñ ärowani-inik itak

^{4*} Ude täñkuko unita Nanaki u añero äbot päke uwä yärepmitpäñ intäjukun-inik itak. Täñkañ Anututä wäp imiñkuko uwä añero wäpi yärepmitpäñ

* **1:2:** Sam 2:8; Mat 21:38; Jon 1:3 * **1:3:** 2Ko 4:4; Apos 2:33-34;

Kol 1:20; Hib 8:1 * **1:4:** Plp 2:9

wäp inipärik kubä imiŋkuk. ⁵* Jide? Anututä aŋero kubä man ŋode iwetkuk?

Apiŋo gäkä näkŋo nanakna iriri näkä gäkŋo nanka itat.

Nämoinik! Ba aŋero kubäta ŋode yänkuk?

Näkä unitäŋo nani irira uwä nanakna ude api irek.

⁶* Nämoinik! Nanaki tuäni u tewän kome terak ŋo äpayän täŋirän iniken aŋero äbot päke u ŋode yäwetkuk;

In kuduptagän gukut imäpmok täŋ imut! yäk.

⁷ Täŋkaŋ aŋeroniye unita man kubä pen ŋodewä yäkgän täŋkuk;

Näkä täŋpewa piä ämanaye aŋero u mänit bumik, ba kädäp mebet ude äworek täkaŋ.

⁸ Aŋerota ude yänkukopän nanakitawä ŋode yänkuk;

Anutu, gäk intäjukun-inik itkunoniktä api it yäpmän ärowen. Kaŋiwat piäka u kudän siwoŋi terakgän täk täyan.

⁹ Gäk kudän siwoŋita gäripi nadänkaŋ kudän wakita taräki nadäk täyan. Mebäri unita Anutukatä gäk kaŋiwat piä täkta iwoyänkuk.

Ude täŋkaŋ notkaye yärepmitpän wäpka biŋam ärowani pähap gamiŋirän oretoret pähap nadäk täyan. Sam 45:6,7

* **1:5:** Apos 13:33; Hib 5:5; 1Sto 17:13

* **1:6:** Rom 8:29; Sam

10 Tənpən nanakita Anututä man kubä pen ɲodewä yäkgän tənjkuk;

Ekäni, gäk yäput-peɲpən kome gatənjkun. Tənpən ketkatä kunum u tənjkun.

11 *Upənkaɲ uwä waɲpən api paotdeɲ. Tektä wek täkaɲ ude api weɲpən paotdeɲ.*

Tən, gähä paot-paotka nämo, pen api it yäpmən ärowen.

12 *Kunum kenta kome u gäkä tek biani ude yänopmənɲpən pimiɲ tokätpən api pewen. Ude tənɲpayən täno upənkaɲ gähä kudupi kubä nämo api äworewen. Nämo inik, gäk paot-paotka nämo, pen api it yäpmən ärowen. Sam 102:25*

13 Tənpäkaɲ Anututä Jesu man ɲode iwetkuko ude aɲero kubä nämo iwetkuk;

Gäk ketna bure käda wäpka biɲam ikek iriri näkä gäkɲo iwankaye yepmaɲpa gämotka-ken jiraɲ ude api itneɲ. Sam 110:1

14 * Eruk, ude unita aɲerota jide yänayən? ɲode; Aɲero u kudup mänit ude itkaɲ Anututa watä piä tən imik täkaɲ. U Anututä peɲ yäwet-pewän pənku ämawebe kunumta biɲam yäwani u tənjkentən yämik täkaɲ.

2

Jesuta nadänjitna äpani nämo tənpek

¹ Bureni, Anutu tənjo nanakitä wäp ärowani-inik yäpuko unita man bureni niwerirä nadänjkumənjo

* **1:14:** Sam 34:7, 91:11

uwä iyap takinik tänpän yäpmän kuḡat täkäna. Ude tänayän tämäḡo uwä man u nämo api pena paorek. ² * Nadäkaḡ? Baga man biani Anututä äbekniye oraniyeta aḡero meni jinom terak yäwetkuko u bureniḡän. Unita ämatä man u irepmitpän nämo buramik täḡkuḡo uwä kowata wakiinik iniken täktäki waki uterakḡän kaḡ-ahäk täḡkuḡonik. ³ * Eruk, бага man biani u imaka bureni kubä upänkaḡ imaka burenitä bureni-inik kubä itak u ḡode; Anututä nin waki keriken nanik nimagutta nanaki Jesu terak piä pähap kubä täḡkuk. Tänpäkaḡ nin piä unita mäde ut imiḡpänḡä jide tänpän kowata api irepmitne? Nämo inik, Ekäni ini-täḡän piä pähap unita ḡode yänḡahänkuk; Ämawebe waki keriken nanik api yämaguret. Ude yänḡahänḡirän äma man u nadänkuḡo u niwetpän niwoḡärek täḡirä nadänitna bureni täḡkuk. ⁴ * Tänpäkaḡ manbiḡam u täḡ-mehamtäkta Anututä kudän kudupi ba wärani kehäromi nitek mebäri mebäri pewän ahänkuḡ. Tänpän iniken ḡärip terak Kudupi Munapik-ken nanik nadäk-nadäk iron ude äma kubäkubäta yämiḡkuk.

Jesu uwä komen äma äworeḡkuk

⁵ Tänpäkaḡ kome punin käda yämäḡo u ahäwayän täḡirän Anututä u watäni itta aḡero nämo yepmaḡkuk. Nämo, u watäni itta äma kubä teḡkuk.

⁶ Unita Anutu täḡo man muḡipi kubäken ḡode pätak;

Anutu, näk nadäwätäk ḡode täk täyat;

* **2:2:** Gal 3:19 * **2:3:** Hib 10:29, 12:25 * **2:4:** Mak 16:20; 1Ko 12:4,11

Nin ämawä jidewani unita nadäñ nimiñpäñ watä it nimik täyan?

7 *Gäk kadäni keräpi-tagän añero gämori-ken nipmanjkuno upänkañ epmäget kudän ba wäpnin biñam ärowani nimiñkun.*

8 * *Ude täñkañ imaka kudup ketkatä täñ yepmanjkuno u watäni itneta gämotnin-kengän peñ moreñkun.* *Sam 8:4-6*

Man uterak ñode daniñpäñ nadäk täkamäñ; Anututä äma gämori-ken imaka kudup yepmanjkuk. Täñpäñ imaka kudup yäñ yäyak u imaka päke u kuduhtagän uwäk täyak. Täñ, apiño imaka kudup-tagän äma nin gämotnin-ken nämo irirä yabäk täkamäñ. ⁹* Nämo, upänkañ Jesutä intäjukun irirän kak täkamäñ! U äpäñpäñ Anutu täño iron terak äma kudup-tagäntä yäñpäñ kumäkta kadäni keräpi-tagän, äpani ude, añero gämori-ken itkuk. Täñpäkañ apiño komi nadänjkuko unita Anututä epmäget kudän ba wäpi biñam ärowani pähap imiñjkuko u kañpäñ nadäk täkamäñ.

¹⁰* Täñpäñ Anutu uwä imaka kudup-tagän täño mähem. Ba imaka kudup-tagäntä unitäño wäpi biñam yäpmäñ ärokta itkañ. Unita nadäk tägagämän kubä iwatpäñ ñode täñkuk; Nanakiye mäyaptä näkkät bok säkgämän kañ itna yäñ nadänkañ Jesu nadäñ imiñirän komi nadänjkuk. Täñpäñ komi nadänjkuko uterak Jesu uwä ämawebe waki keriken nanik yämagurani äma bureni-inik äworeñkuk.

¹¹⁻¹²* Täñpäñ ämawebe täño bänepi ärut paktak

* **2:8:** 1Ko 15:27 * **2:9:** Plp 2:8-9 * **2:10:** Rom 11:36

* **2:11-12:** Mat 25:40; Mak 3:35; Jon 20:17

täwani Jesu ukät ämawebe bänepi ärut paktak täyak uwä nani kubägän unita ämawebe u notnaye yän yäwetta gäripi nadäk täyak. Nöde yänkuko unita nadäwut;

Anutu, notnaye uwä gäkno mebärika api yänahänpän yäwet tänpet. Ba änok kubägän irirä u inamiken wäpka binam api ganiñ oret tänpet yäk. Sam 22:22

¹³ Tänpän kubä pen nodede yäkgän tänkuk;

Näk imaka, Anutugän pen api yengäma peney yän yänkuk. Ais 8:17

Ba noriyeta yänpän änenji kubä pen nodede yäkgän tänkuk;

Nabäyäk. Näk nanak Anututä naminükuko ukät penta itkamän ñol! Ais 8:18

¹⁴ * Eruk, nanakiye uwä komen äma unita komen äma udegän äworenkuk. Ude tänkuko uwä mebäri ñodeta tänkuk; U ini kumäk-kumäki terak kumän-kumän täño mähe mi Satan yenjakñitta tänkuk. ¹⁵ Ude tänkuko uwä ämawebe kumäkta bumta umuntanpän kuñat täñkuño u täñkentän yäminkuk. Umun unitä kehäromi yepmän irirän umun täño watä äma ude itkuñ. Upänkan Jesu täño kumäk-kumäkita umun u yäpmän kewen yäminkuk.

¹⁶ * Unita ket nadäwut! Jesutä piä u añero täñkentän yämikta nämo tänkuk. Nämo, Anutu

* **2:14:** Jon 12:31; 1Jo 3:8; Rev 12:10 * **2:16:** Ais 41:8-9

täŋo man ŋode kudän täwani; U Abraham äboriye, komen ämawebe u täŋkentän yämik täyak. ¹⁷ *
 Mebäri unita Jesutä noriye täŋkentän yämikta noriye udegän-inik äworeŋkuk. Ude nämo täŋkuk yäwänäku jide täŋpäŋ Anutu-kät noriye täŋo bämop äma intäjukun ude irän? Nämo, noriye udegän äworeŋpäŋ intäjukun äma bätaki-inik ba butewaki nadän yämani ude itkaŋ Anututa piä säkgämän täŋ imiŋkuk. Piäni uwä ämawebe momi täŋpani täŋo momi peŋ yämikta komeni yäpmäŋpäŋ kumbuk. ¹⁸ Täŋpäkaŋ ini uwä täŋ-yabäkken äpmonkaŋ komi nadäk täŋkuko unita apiŋo ämawebe täŋ-yabäkken it täkaŋ u täga täŋkentän yämik täyak.

3

Jesu wäpi biŋamtä Moses täŋo irepmitkuk

¹ Unita kudupi notnaye, kunumta biŋam bok nimagurani in Jesuta nadäwut! Uwä Anututä tewän äpani, nintäŋo bämop äma intäjukun yän nadäkinik täŋpäŋ yänahäk takamän. ² U piä ude täkta Anututä iwoyän imiŋkuko uwä säkgämän täŋkuk, bian Mosestä piä Anutu täŋo äbotken säkgämän täŋkuko udegän. ³ Upänkaŋ wäp taŋi Jesutä yäpuko u wäp Mosestä yäpuko u irepmitak. U imata, Moses uwä Anutu täŋo äbotken piä ämagän itkuk. Täŋ, Jesu uwä äbot unitäŋo intäjukun äma. Uwä ŋode bumik; Äbot kubä täŋo intäjukun äma uwä wäp biŋam yäpek, äbot ini nämo. Udegän, wäp taŋi Jesutä yäpuko u wäp Mosestä yäpuko u irepmitak. ⁴ Nadäkaŋ? Äbot kudup u intäjukun äma

* **2:17:** Plp 2:7; Hib 2:14; 1Jo 2:2, 4:10

nikek. Tänpäkaŋ Anutu uwä imaka kuduptagän täŋo intäjukun-inik.

⁵ * Eruk, Moses uwä Anutu täŋo äbot pähapken piä äma ude itkaŋ piä täga tänpäŋ imaka imaka Anututä kwawak kämi yäŋahäkta nadäŋkuko u yäŋahäk täŋkukonik. ⁶ * Täŋ, Jesu Kristo uwä piä äma ude nämo itkuk. Nämo, u nanaki tuänitä nani Anutu täŋo äbotta intäjukun ude it yämiŋpäŋ piä säkgämän täŋkuk. Tänpäkaŋ ninä Anutu täŋo äbot. Unita ämawebe inamiken kehärom taŋpäŋ imaka säkgämän kämi kaŋ-ahänayäŋ takamäŋ uterak yeŋgämina pewäpäŋ kuŋatpäŋä, Anutu täŋo äbot bureni-inik itkamäŋ yäŋ nadäne.

Anutu täŋo manta ärowani nämo täne

⁷⁻⁸ * Unita man Kudupi Munapiktä ŋode yäk täyak unita nadäna;

Äbekjiye orajiyetä bian kome jopi-ken täŋyabäk terak Anutu täŋo man bitnäŋpäŋ ärowani täk täŋkuŋo u in udegän nämo täneŋ. Apiŋo Anutu täŋo man nadäŋ parit ärowani nämoinik täneŋ yäk.

⁹ *Äbekjiye orajiyetä peŋawäki terak tänpäŋ-nabäk täŋkuŋonik yäk. Uwä kadäni käroni, obaŋ 40 ude näkŋo täktäk täga yabäŋpäŋ-nadäk täŋkuŋo upäŋkaŋ ärowani täŋ namiŋkuŋ.*

¹⁰ *Ude täŋ namiŋ yäpmäŋ äbäŋirä kokwawak nadäŋpäŋ yäŋkut; Nadäkiniki uruŋ kăda pewä kwäpäŋ näkŋo kădet iwatta bitnäk täkaŋ.*

* **3:5:** Nam 12:7 * **3:6:** Kol 1:23; Hib 3:14 * **3:7-8:** Kis 17:7; Nam 20:2-5

11* *Unita kokna wawäpäñ man kehäromi ñode yäñkut;
Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api
itne. Sam 95:7-11*

12 Unita nadäkinik täñpani notnaye, injinta watä ket itpäñ kuñarut! In bämopjin-ken nanik kubätä bänepi täñpän wawäpäñ nadäkiniki pewän putärewäkañ Anutu paot-paori nämö, u mäde ut imekta! 13 Momi kädettä bämopjin-ken nanik äma kubä täñikñat-pewän Anutu mäde ut imek yäñpäñ injin-tägän täñkentäk kowata kowata täñkañ notjiye täño bänepi kañ täñkehärom tawut. Kadäni uken api paorek yäñ nämö nadäkamäj unita apiñogän yäput penpäñ kepma kepma kañ täñ yäpmäj kut. 14* Täñpäkañ nin nadäkinik kehäromi pengän täñkumäjñö apiñö udegän injit-inik täñpen kuñaritna tärek-tärek kadäni kañ ahäwän. Ude täñpen kuñatpäñä Kristo-kät kowat kwasikorän takamäj yäñ nadäne.

15* Anutu täño man punin käda yämäjñö ude;

*Äbekjiye orajiyetä bian Anutu täño man bitnäñpäñ
ärowani täk täñkuñö u in udegän nämö täneñ.
Apiñö Anutu täño man nadäj parit ärowani nämoinik
täneñ yäk. Sam 95:7-8*

16* Eruk jide nadäkañ? Netätä Anutu täño kotäk nadäñkuñopäj mäde ut imiñkuñ? Ämawebe päke Mosestä Isip komeken nanik yämagutkuko ubayäj.
17* Ba Anututä netätä kokwawak nadäj yäpmäj

* 3:11: Nam 14:21-23 * 3:14: Hib 3:6 * 3:15: Hib 3:7-8

* 3:16: Nam 14:1-35 * 3:17: 1Ko 10:10

kuŋirän obaŋ 40 ude täreŋkuk? Uwä ämawebe momi täŋpäŋ kome jopi-ken kumbuŋo ubayäŋ. ^{18*} Ba Anututä man kehäromi yäŋpäŋ Anutu Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne yäŋ yäŋkuko u netäta yäŋkuk? Uwä ämawebe mani nämö bu-ramiŋkuŋo unita yäŋkuk. ¹⁹ Täŋpäkaŋ orekirit kome uken imata täga nämö äronkuŋ? U nadäkinik bureni nämö täŋkuŋo unita.

4

Anutu täŋo kudupi ämawebeta orekirit kubä itak

¹ Eruk, Anututä nin äbä orek inikät itta yäŋkehäromtaŋ nimiŋkuko unita ŋodeta umuntäkot; Inken nanik kubätä orekirit-ken u kukta Anututä kawän kunaŋi nämö täŋpekta! ² Nadäkaŋ? Manbiŋam Täga intä nadäk täkaŋ u äbekjiye orajiye udegän nadäŋkuŋ. Nadäŋkuŋo upäŋkaŋ bänepi-ken daiŋpäŋ nadäkinik nämö täŋpäŋ yäpmäŋ kuŋat täŋkuŋo unita manbiŋam u nämö täŋkentäŋ yämiŋkuk. ^{3*} Unita Anututä yäŋkuk;

Kokna wawäpäŋ man kehäromi ŋode yäŋkut; Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne. Sam 95:11

Upäŋkaŋ ninäwä Manbiŋam Täga unita nadäkinik täk täkamäŋ unita apiŋo päŋku orek Anutu-kät it täkamäŋ. Täŋpäkaŋ orekirit uwä imaka kodaki kubä nämö. Nämö, Anututä imaka imaka päke u täŋpäŋ yepmaŋkaŋ orek itkuko kadäni ukengän iwoyäŋkuk. ^{4*} Unita man ŋo nadäwut; Anutu täŋo

* **3:18:** Hib 3:11 * **4:3:** Hib 3:11 * **4:4:** Stt 2:2

man kubätä kepma 7 unita ñode yäyak; Piäni täñtäñ kuñtäñgän kepma 7 uken Anututä piä penpäñ orek itkuk. ⁵ * Ba man yämäño unitä orekirit unitagän ñode yäñkuk; Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne.

⁶ Bureni, Isrel ämawebe Manbiñam Täga u intäjukun nadäñkuño upäñkañ man u nämö buramiñkuño unita orekirit-ken nämö kuñkuñ. Upäñkañ kädet nämö itpipiñkuk. Nämö, ämawebe ätutä päñku orek Anutu-kät täga api itneñ. ⁷ Jide ude nadäkamäñ? Ñode; Anututä orekirit uken kukta kepma kubä iwoyäñkuk. Kepma u wäpi apiño. Kadäni käroni it yäpmäñ kuñirän Anututä Devit meni jinom terak kepma wäpi “apiño” unitawä yäñkuk. Miti mujip yämäño ukeño;

Apiño in Anutu täño man nadäñ parit ärowani nämö täneñyäk. Sam 95:7,8

⁸ * Eruk, man unita ñode nadäwut; Orekirit bureni Anututä iwoyäñkuko uwä Kenan kome Josu-atä äbekjiye orajiye yämagutkuko u nämö. Kome uwä orekirit bureni yäwänäku Anututä kämi, Devit meni jinom terak kadäni kubä wäpi “apiño” u nämö yäwän. ⁹ Ude unita ñode nadäkamäñ; Anutu täño kudupi ämawebeniyetä orek itneñta orekirit bureni kubä itak. ¹⁰ * Äma kubätä päñku orek Anutu-kät irayäñ täko uwä iniken piä penpäñ orek api irek, Anututä piä penpäñ orek itkuko ude. ¹¹ Unita ninä gwäk pimiñpäñ Anututä orekirit iwoyäñkuk-ken u kañ kuna! Äbekniye oraniye täño

* **4:5:** Sam 95:11 * **4:8:** Lo 31:7; Jos 22:4 * **4:10:** Hib 4:4

man bitnäk kädet iwatpäŋ orekirit-ken u kukta täna wanenŋta!

12 * Nadäkaŋ? Man Anututä yäk täyak uwä mäkumi nämo. Uwä irit ikek täŋkaŋ piä kehäromi täk täyak. Uwä päraŋi-inik. Päraŋini uwä päip päraŋi, meni kukŋi kukŋi wädäwani täŋo päraŋini yärepmitak. U päraŋi-inik unita gupnin bajirok yäput-däkŋek täyak. Ba nin madäŋ jukutkan yäpmäŋ daniŋpäŋ bänepnin, mäjonin ba kujatnin kudup kwawakgän pek täyak. Ude täŋkaŋ bänep nadäk-nadäknin ba nadäŋ gäripnin käbop it täkaŋ u yäpmäŋ daniŋkaŋ kwawak niwoŋärek täyak. 13 Bureni-inik! Imaka kubätä Anutu iŋamiken käbop täga nämo irek. Imaka Anututä täŋyepmaŋkuko u kuduŋtagän iŋamiken kwawakinik itkaŋ. Täŋkaŋ Anututä nin kudup, irit kuŋatkuŋatnin täŋo mebärita api niwet yabäwek.

Jesu uwä nintäŋo bämop äma intäjukun-inik

14 * Ude unita nadäkiniknin nämo pena putäreneŋ. Nämo, u iŋit-inik täŋpäŋ kuŋat tākāna! U imata, bämop äma intäjukun täŋpani ärowani kubä it nimitak. U Jesu, Anutu täŋo nanaki, kunum gānaŋ äroŋkuko Anutu dubini-ken it täyak u. 15 Bämop ämanin Jesu u käyāpnin tägagāmān. Bänep nadäk-nadäknin u kehäromi nämo yāŋ nadäŋpäŋ butewaki bureni-inik nadäŋ nimik täyak. U imata, ini uwä kome terak kuŋarirān tänyabāk mebäri mebäri ninken ahāŋ nimik tākāŋ udegän ahāŋ imiŋkuŋ. Upāŋkaŋ momi kubä nämo täŋkuk. 16 * Eruk, mebäri unita Anututa nämo umuntāne. Nämo,

* 4:12: 1Pi 1:23; Efe 6:17; Rev 1:16, 19:15; Jon 12:48 * 4:14: Hib 3:1, 10:23 * 4:16: Hib 10:19

bänepnin pidäm tawäpäŋ Anutu orakorak mähe mi u dubini-ken kuk tākāna! Kuŋitna butewaki tāga nadāŋ nimek. Ba uken orakorakitā bārāpinin tāga tāŋpidām tawek.

5

¹ Nadākaŋ? Bämop äma kudup uwä noriye bämopi-ken nanik yäpmäŋ danipäŋ yepmaŋpani. Tāŋkaŋ piäni uwä noriyeta yäŋpäŋ Anutu inamiken päŋku momini ärutta ketem tāgatāga iron ude peŋ imiŋit tom dāpmäŋpäŋ ärawa ude ijiŋ imiŋit tāk tākaŋ. ² * Tāŋpākaŋ bämop äma ini uwä bänep nadāk-nadāki kehāromi nämo unita noriye tāŋo mebāri nadāwä tärewäpäŋ noriye nadāk-nadāki paorani ba kādet goret tāŋpani unita butewaki nadāŋ yämik tākaŋ. ³ * Tāŋkaŋ ini uwä momi tāŋpani unita ärawa tāŋ imikimik piä noriye tāŋo momi äruttagän nämo tāk tākaŋ. Nämo, iniken momi ärutta imaka, bok tāk tākaŋ. ⁴ * Tāŋpākaŋ bämop äma irit piä u wäp biŋam ikek unita äma kubätä iniken gārip terak wäp u tāga nämo yāpek. Nämoinik, Anutu tāŋo gera terakgän piä u yāpmäk tākaŋ, Arontä yāpuko ude. ⁵ * Tāŋpākaŋ Kristo imaka, wäpi biŋam ikek itta bämop äma irit piä u iniken gārip terak nämo yāpuk. Nämo, Anututä ŋode iwet-pewän piä u yāpuk;

Apiŋo gākā näkŋo nanakna iriri näkā gākŋo nanka itat. *Sam 2:7*

⁶ * Ba kubä pen ŋode iwetkuk;

* 5:2: Hib 4:15 * 5:3: Wkp 9:7, 16:6 * 5:4: Kis 28:1 * 5:5: Hib 1:5 * 5:6: Hib 6:20, 7:1,17

*Gäk bämop äma tärek-täreki nämö api iren, bämop äma
biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.
Sam 110:4*

7 * Tänpäkaŋ Jesu kome terak kuŋatkaŋ Anu-
tutä täŋkentäŋ namän yänpäŋ yäŋapik man yäk
täŋkukonik. Anutu-tägän kumäŋ-kumäŋ kerik-ken
nanik täga nämagurek yäŋ nadänpäŋ gera konäm
terak yäŋapik man yäk täŋkukonik. Täŋkaŋ iniken
nadäk-nadäki mäde ut imiŋpäŋ Anutu täŋo gärip
terakgän it täŋkuko unita yäŋapiŋirän Anututä
nadäŋ imik täŋkukonik. 8 Uwä Anutu täŋo nanaki-
inik itkuko upäŋkaŋ komi butewaki terak man
buramik kädet täŋo mebäri nadäwän tärenkuŋ.
9 Nadäwän tärewäpäŋ man buramik äma bureni-
inik irirän Anututä Jesu u bämop äma intäjukun-
inik itta teŋkuk. Bämop äma intäjukun itkaŋ ämawebe
mani buramik täkaŋ u kuduptagän täŋkentäŋ
yämipäŋ waki kerik-ken nanik yämagutpäŋ irit
kehäromi yämik täyak. 10 * Tänpäkaŋ Anututä
Jesu uwä bämop äma intäjukun-inik itta iwoyänpäŋ
teŋkuk, bian bämop äma kubä wäpi Melkisedektä
itkuko ude.

Nanak bakä terak pärani ude itnetawä

11 In nadäkaŋ? Man ŋonitäŋo moräki taŋi
täwerayäŋ nadätat upäŋkaŋ nadäk-nadäkjin nämö
nadäwä tumbäpäŋ mebäri täga nämö nadäwä
täreneŋ. 12 * In Anutu täŋo manbiŋam kadäni
käroni nadäŋ yäpmäŋ äbätängän manbiŋam
unitäŋo mebäri uwä äma ätu täga yäwetpäŋ

* 5:7: Mat 26:39-46; Plp 2:6-8 * 5:10: Hib 5:6 * 5:12: 1Ko
3:1-3

yäwoŋärenanji upänkaŋ täga nämo! In nämo nadäwä tumbäpän nanak paki ude äneŋi äworeŋirä äma ätutä in man pengän yänahäwani pidämi pän täwetpän täwoŋärenanji bumik. Butewaki! Ketem bureni nänanipän in nonoŋ pen naŋ itkaŋ! ¹³ Nadäkaŋ? Nonoŋ näŋpani u nanak paki yän yäwet täkaŋ. Äma udewanitä kädet siwoŋi täŋo man mebäri täga nämo nadäwä täreneŋ. ¹⁴ * Täŋ, ämawebe ekäniwä nonoŋ penpän ketem kehäromi nak täkaŋ. Äma udewaniwä man bureni uterak nadäk-nadäki yäpä-siwoŋ tawäpän täŋ-kehäromtaŋ yäpmän kuŋtängän waki ba täga unitäŋo mebäri yäpmän danik täkaŋ.

6

¹ Unita Kristota man pidämi intäjukun nadänkumäŋo u wari wari nadänetawä! U penpän man mebäri bureni, äma ekänitä nadänanji upän yänpän-nadäk täkäna. Ude täŋitna bänep nadäk-nadäknin api tägawek. Yäput penpän man ŋode nadänkumäŋo u imata äneŋi yänpän-nadäk täne? Bänep sukurenpän kumän-kumän täŋo täktäk penpän Anutu-tagän nadäkinik täktäk unitäŋo man imata pen yänpän-nadäk täk täkamän? ² * Ba man pidämi pidämi, ume ärutärut täŋo man, kon yäpmäkta keritä gwäki-ken pekpek täŋo man, äma kumbani-ken naniktä äneŋi akukakuk täŋo man ba kadäni pähapken kowata waki tärek-täreki nämo unitäŋo man ba man udewanigän imata pen yänpän-nadäk täk täkamän? ³ Ude nämo, Anututä nadän nimiŋirän man udewani yärepmitpän, man

* **5:14:** Rom 16:19; Plp 1:10 * **6:2:** Hib 9:14

mebäri nitek, äma ekänitä nadänaŋi upäŋ yäk tākāna!

⁴Täŋpākaŋ ŋode nadāwut; Äma kubätä nadäkiniki pewän putārek-inik täŋpayāŋ täko uwä jide täŋitna äma udewanitä bānepi äneŋi sukurewek? U täga nämo! Äma udewani uwä pengän penyāŋek gānaŋ kuŋarani. U kunum gānaŋ nanik täŋo kon yāpani. Ba Kudupi Munapiktä bānepi-ken bureni äpmonpani. ⁵* Täŋkaŋ pengänä bānepitä Anutu täŋo manta nadāwä täga täŋpani. Ba Anutu täŋo kadäni ahāwayāŋ täyak unitäŋo kehāromi yāpmāŋpāŋ kuŋarani. ⁶* Imaka säkgāmän säkgāmän u yāpani upāŋkaŋ nadäkiniki pewän putāreŋkuŋ. Butewaki pähap! Äma udewanitä Anutu täŋo Nanaki päya kwakāp terak äneŋi utpāŋ ämawebe iŋamiken mäyäk imik täkaŋ unita yāmaguritna bānepi äneŋi täga sukurenaŋi nämo. Nāmoinik! ⁷Äma uwä kome udewani bumik. Kome iwän pengän pengän täŋirän ume yāpmäk täyak ba ketem bureni piä mähemitä pugetta pewän ahäk täkaŋ, kome udewani Anututä täŋkentäk bumta täŋ yämik täyak. ⁸* Täŋ, kome mup waki mebäri mebäri ugän pewän ahäk täkaŋ, kome udewani Anututä waki nadäŋ imiŋirän kädāp gānaŋ api ijiŋ paorek.

⁹Eruk notnaye, umun man ude täwetat upāŋkaŋ inta nadäkinik ŋode täyat; Inä kädēt täga iwatpāŋ Anututa biŋam täŋirä Anututä api tämagurek. ¹⁰* Nadäkaŋ, Anututä kudän siwoŋi iwatpāŋ ämawebe yāpmāŋ danik täyak unita intä piä täga täŋkuŋo

* **6:5:** 1Pi 2:3 * **6:6:** Mat 12:31; Hib 10:26-27; 1Jo 5:16 * **6:8:** Stt 3:17-18 * **6:10:** Hib 10:32-34

unita nämo api guŋ täwek. Ba in Anututa gäripi nadänpän ämawebeniye täŋkentän yämiŋkuŋotä pen täŋkentän yämik täkaŋ u tabänpän-nadätak. ¹¹ * Unita piä täga u täk täkaŋ udegän gwäk pimiŋpän pen kaŋ täŋ yäpmän ärowut yän nadäk täyat. Ude tänpänä imaka kämi kaŋ-ahäkta itsämäk täkaŋ uwä bureni api kaŋ-ahäneŋ. ¹² Gaŋani nämo täneŋ yän täwetat! Nämo inik, äma biani gwäk pimiŋpän nadäkinik ikektä kuŋatkuŋo unitäŋo kädet kuron iwat täkot. Äma uwä imaka u ba u Anututä yämikta yänkehäromtak man yänkuko u bureni-inik yäpuŋ.

Anutu täŋo yänkehäromtak man u bureni

¹³ Yän-kehäromtak man Anututä Abraham iwetkuko unita nadäwut. Äma kubä Anutu irepmitpän inipärik kubä nämo itak unita Anututä iniken wäpi terak yänkehäromtak man u iwetkuk. ¹⁴ * U ŋode iwetkuk; Näk bureni-inik nadäŋ gamiŋpän äbotkaye mäyap-inik api pewa ahän gamineŋ yäk. ¹⁵ Anututä ude iweränkaŋ Abrahamtä kwikinik itpän yänkehäromtak man iwetkuko unitäŋo bureni kaŋ-ahäkta itsämbuk. Itsämän yäpmän kuŋtängän bureni u kaŋ-ahänkuk.

¹⁶ * Tänpäkaŋ äma kubätä yänkehäromtak man yäwayän nadänpän iniken wäpi terak nämo yäwek. Nämo, u äma kubä wäpi biŋam ärowani nitek u wäpi yänpän yäwek. Ude tänpänä ämatä ŋode nadäneŋ; Man yäyak u bureni-inik ubayän. U wärämutnaŋi nämo. ¹⁷ Eruk, Anututä yänkehäromtak man yänkuko u iniken wäpi terak yänkuk. Täŋkaŋ iniken

* **6:11:** Hib 3:14 * **6:14:** Stt 22:16-17 * **6:16:** Kis 22:10-11

wäpi terak yänkuko uwä ämawebe man unitäño bureni yäpmäkta yäwanitä u bureni api ahäwek yän nadäneŋta ude täŋkuk. ¹⁸* Unita ŋode nadäkamän; Anututä kudän udewani apiño pen udegän täk täyak. Anututä jopman kubä nämo yäk täyak unita iniken wäpi terak yänkehäromtak man yäweko uwä bureniğän ahäwek. Unita ämawebe nin Anututä watä it nimekta dubini-ken kuŋkumäño uwä bänep pidäm terak imaka tägatäga u nimikta yänkuko unita itsämärpän nämo gapuntak täkamän.

¹⁹ Bureni, imaka täga-tägata itsämäk täkamän u Anututä bureni-inik api nimek yän nadäk täkamän. Ude nadäk täkamän unitä nadäkiniknin täŋ-kehäromtak täyak. Täŋpäkaŋ bänep nadäk-nadäknin u jopi nämo. Nämo inik, u kumaŋ päŋku kudupi yot kunum gänaŋ itak unitäño tek wädäwani pähap mädeni-ken säkgämän kăbop it täyak. ²⁰* Kudupi bägup uken Jesutä ninta yänpän intäjukun äronkuko it nimitak. Äro itkaŋ bämop äma intäjukun tärek-täreki nämo it täyak, bämop äma biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.

7

Melkisedek u wäpi biŋam ärowani nitek

¹* Eruk Melkisedek uwä kome kubä wäpi Salem unitäño intäjukun äma. U Anutu Täŋpämoresk unitäño bämop äma kubä itkuk. Täŋpäkaŋ kadäni Abrahamtä kome ätu täño intäjukun ämakät ämik täŋpän däpmän yäwat kireŋkuko komeni-ken äneŋi kuŋirän Melkisedektä kădet miŋin kaŋ-ahänpän

* **6:18:** Nam 23:19; 1Sml 15:29 * **6:20:** Wkp 16:2-3; Wkp 16:12,15; Hib 5:6 * **7:1:** Stt 14:17-20

kon man iwetkuk. ² Ude täñirän Abrahamtä tuñum ämik täñpäñ yäpuko u äbot 10 ude yäpmäñ danıñpäñ äbot kubä Melkisedekta imiñkuk.

Wäpi Melkisedek unitäño mebäriwä Intäjukun äma kudän siwoñi-inik täñpani. Täñpäñ wäpi kubä, Salem täño intäjukun äma yäñ iwet täñkuño uwä mebäri ñode; Intäjukun äma irit säkgämän imagu-rani. ³ * Täñpäkañ Melkisedek uwä miñi nani nämo, orani äbeki nämo, ahäk-ahäki nämo ba kumäk-kumäki nämo. Ude itkuko unita Anutu täño nanaki bumik yäñ iwet täkañ. U bämop äma intäjukun tärek-täreki nämo itak.

⁴ Bureni, Melkisedek uwä äma äpani nämo! Äma äpani itkuk yäwänäku oranin pähap Abrahamtä imaka tägatäga ämik täñpäñ yäpuko unitäño moräki nämo imän. Imiñkuko unita äma ärowani-inik kubä itkuk yäñ nadäwut! ⁵ * Eruk, ñode nadäwut; Moses täño бага man terak ñode kudän täwani; Juda noriyetä tuñumi yäpmäñ danıñpäñ Livai täño oraniye bämop äma irit piä yäpmäk täkañ unita moräki yämineñ. Juda äma uwä noriye bureni, Abraham täño oraniye upäñkañ tuñumi moräki u yämikta yäwani. ⁶ Täñ, Melkisedek uwä Abraham täño äboriye-ken nanik nämo upäñkañ Abrahamtä tuñumi moräki imiñkuk. Iminirän Melkisedektä Anutu täño yäñkehäromtak man iwerani Abraham u kon man iwetkuk. ⁷ Unitä jide? Netätä intäjukun itak, Abraham ba Melkisedek? Äma kon man yäwanitä äma kon man yäpmäk täkañ u yärepmit täkañ yäñ nadäkamäñ. ⁸ Täñpäkañ bämop äma Livai äbotken nanik, äma täño tuñum moräki

* 7:3: Sam 110:4 * 7:5: Nam 18:21

yäpmäk täkaŋ uwä kumäk-kumäki nitek. Upäŋkaŋ Melkisedek, Abraham täŋo tuŋum moräki yäpani unitawä Anutu täŋo mantä ŋode yäyak; U nämoinik api paorek.

⁹ Unita ŋode täga yänaŋi bumik; Livai ba äboriye, bämop äma irit piä täŋpäŋ noriye täŋo tuŋum moräki yäpmäk täŋkuŋo unitä iniken tuŋum täŋo moräki Melkisedekta imiŋkuŋ. ¹⁰ Ude imata yäkamäŋ? U ŋode; Melkisedektä Abraham kaŋ-ahäŋkuko uken Livai nämö itkuk. U nämö ahäwani-ken. Upäŋkaŋ u orani Abraham täŋo nägät-ken itkuko unita Livaitä Melkisedekta tuŋumi moräki imiŋkuk yäŋ täga yäne.

Jesutä bämop äma biani yärepmitak

¹¹ Bian Isrel ämawebetä Moses täŋo бага man yäpuŋ. Täŋpäŋ бага man uterak ŋode kudän täwani; Livai täŋo äboriyetä bämop äma irit piä api täk täneŋ. Upäŋkaŋ, ŋo kawut! Bämop äma unitäŋo piätä ämawebe täŋo bänepi u bu-reni täga yäpän täganeŋ täŋpäwä, Anutu imata bämop äma mebäri kubä, Melkisedek bumikgän, Arontä äbotken nanik nämö, u kubätä api ahäwek yäŋ yäŋkuk? ¹² Eruk bämop äma mebäri kubätä ahäwänä, man kädet mebäri kubä imaka, ahänaŋi. ¹³ Nadäkaŋ? Man yäkamäŋ ŋo Kristota yäkamäŋ. U Livaitä äbotken nanik nämö, u äbot kubäken nanik. Täŋpäŋ iniken äbot uken nanik äma kubätä kudupi yot gänaŋ alta-ken bämop äma irit piä kubä nämö täŋpani. ¹⁴* Ekäninin Kristo uwä orani Juda unitä äbotken nanik. Täŋpäkaŋ äbot uken nanik kubätä bämop äma irit piä täkta Mosestä nämö yäŋahäŋkuk.

* **7:14:** Stt 49:10; Ais 11:1; Mat 2:6; Rev 5:5

¹⁵ Eruk, bämop äma kodaki kubä, Melkisedek bu-mik ahätak unita ñode kañpäñ nadäkamäñ; Unitäño piätä Livai täño äboriyetä piä ták täñkuño u yärepmit moretak. ¹⁶ Täñpäkañ бага mantä ñode yäwani; Bämop äma, äma kudupi kubätä täga nämo api it-nen, äma Livaitä äbotken nanik-tägän api it täneñ. Upäñkañ Jesu uwä bämop äma irit piä, бага man uterak nämo yäpuk. Nämo, u iniken irit kehäromini nitek, paot-paori nämo uterak yäpuk. ¹⁷ * Anutu täño man mujipi kubätä yäyak ude;

Gäk bämop äma tärek-täreki nämo api iren, bämop äma biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.
Sam 110:4

¹⁸ Man unitä ñode niwoñäretak; Man kädet biani u jopi, kehäromi nitek nämotä täga nämo täñkentäñ nimeko unita Anututä u awähutkuk. ¹⁹ * Moses täño бага man u äma täño bänepi bureni täga nämo yäpän täganeño unita Anututä kädet kodaki tägämän-inik kubä pewän ahäñ niminjkuk. Kädet uterak nin Anutu dubini-ken kuk tákamäñ.

²⁰ Täñpäkañ Anututä Jesu bämop äma intäjukun itta iwoyänjkuko uwä jop nämo iwoyänjkuk. Nämo, u iniken wäpi terak yänkehärom tañpäñ iwoyänjkuk. Juda täño bämop äma biani bämop äma irit piä tákta wäp yäpuño uwä yänkehäromtak man ude-wani terak nämo yäpani. ²¹ * U jop yäpuño upäñkañ Anututä ini yänkehärom tañpäñ Jesu bämop äma irit piä tákta iwoyänjkuk. Unita Anututä ñode yänjkuk;

* **7:17:** Hib 5:6 * **7:19:** Hib 9:9 * **7:21:** Hib 5:6

*Ekänitä ḡode yāḡkehārom taḡkuko u nāmoinik api
pewek; Gāk bāmop äma pen api it yāpmāḡ
ārowen. Sam 110:4*

22 * Tāḡpākaḡ Jesu u Anutu tāḡo yāḡkehāromtak man terak bāmop äma irit piä yāpuko unita ḡode nadākamāḡ; Jesu tāḡo piä terak Anututä ämawebeniye-kāt topmāk-topmāk kodaki tāḡkuko uwä tāḡagāmān, kehāromi-inik. U topmāk-topmāk biani u irepmit moretak.

23 Ba kubä ḡode; Bāmop äma biani uwä paot-paori niked unita jide tāḡpāḡ piāni pen tāḡ yāpmāḡ kunēḡ? U tāḡa nāmo unita bāmop äma biani paorirä kodaki ahāk tāḡkuḡ. 24 Upāḡkaḡ Jesu uwä paot-paori nāmo, u bāmop äma irit piä pen api tāḡ yāpmāḡ ārowek. Äma kubätä komeni tāḡa nāmo api yāpek. 25 * Unita ämawebe Jesu u wāpi terak Anutu dubini-ken kuk tākaḡ uwä waki keriken nanik yāmagutta kehāromi niked itkukonitā pen api it yāpmāḡ kwek. U imata, paot-paori nāmo itkaḡ ämawebe tāḡkentāḡ yāmikta Anutu-ken yāḡapik tāyak.

26 * Unita bāmop äma Jesu uwä momi äma nin tāḡo kāyāpnin bureni-inik. Tāḡkaḡ udewani kubä nāmo itak. U kādet Anututä ḡāripi nadāk tāyak ugān iwat tāyak. Uken momi kubä nāmo itak. U Anutu iḡamiken siwoḡi-inik itak. Ba momi ämakāt awāhupāḡ nāmo, inipārik kubä it tāyak. Uwä Anututä imagut pāro kunum ḡānaḡ tewani. Mebāri unita Jesu uwä momi äma tāḡo tāḡkentāk bureni

* 7:22: Hib 8:6, 12:24 * 7:25: Rom 8:34 * 7:26: Hib 3:1

ude itak. ²⁷* U bämop äma ätu bumik nämo. Bämop äma biani uwä Anutu-ken ärawa kepma kepma täk täñkuñonik. Iniken momita intäjukun täñpänjä äneñi ämawebe täño momita täk täñkuñ. Upänkañ Jesu uwä ude nämo täñkuk. U kämita nitek kadäni kubägän täñkuko ubayän. Ärawa ude iniken gupi iniñ kireñkuk. ²⁸* Täñpäkañ Moses täño бага man terak komen äma kehäromini nitek nämotä bämop äma irit piä täkta iwoyäk täkañ. Upänkañ, mäden Anututä iniken wäpi terak yänkehäromtak man yänpän Nanaki bureni tägagämän-inik tärek-täreki nämo itta tewani u bämop äma intäjukun bureni iwoyänkuk.

8

Jesu uwä topmäk-topmäk kodaki täño bämop äma

¹* Eruk, man yäkamän ñonitänjo mebariwä ñode; Bämop äma intäjukun täñpani udewani bureni-inik it nimitak. U Anutu, intäjukun äma ärowani kunum gänañ itak u keru bure käda kehäromi nitek mañirit täyak. ² U kudupi yot bureni, kunum gänañ itkañ uken bämop äma irit piä täk täyak. Kudupi yot bureni u Ekänitä ini täñkuk, äma keritä täñpani nämo.

³ Täñpäkañ bämop äma kudup uwä Anututa ketem tägatäga iron ude peñ imikta ba tom däpmänpän ärawa ude ijin imikta iwoyäwani. Unita bämop ämanin Jesutä udegän iron kubä Anututa imikta yäwani. ⁴ Täñkañ bämop ämanin bureni uwä kome terak irän yäwänä bämop äma ude täga

* **7:27:** Hib 5:3 * **7:28:** Hib 5:1-2 * **8:1:** Hib 1:3, 3:1; Hib 10:12, 12:2

nämo itek. Imata, kome terak bämop äma uku itkaŋ unitä Moses täŋo бага man iwatpäŋ Anututa iron mebäri mebäri ijiŋ imik täkaŋ unita.

⁵ * Täŋpäŋ bämop äma irit piä kome terak ŋo täk täkaŋ uwä imaka bureni kunum gänaŋ itak unitäŋo wäranigän täk täkaŋ. Mebäri unita Mosestä iniŋoret yottaba täŋpayäŋ yäŋirän Anututä jukuman ŋode iwetkuk; Ket nadäwi tärewäkaŋ wärani pom terak gäwoŋärero udegän kaŋ tä yäŋ iwetkuk.

⁶ * Täŋpäkaŋ Jesutä bämop äma irit piä yäpuko unitä bämop äma irit piä äma ätutä kome terak täk täkaŋ u yärepmit moretak. U udegän, Jesutä Anutu ba ämawebeniye bämopi-ken topmäk-topmäk kodaki pewän ahäŋkuŋo u tägagämän-inik, topmäk-topmäk biani uwä irepmit moretak. U imata, imaka tägatäga topmäk-topmäk kodaki uterak ahäkta yäŋkehärom täwani u tägagämän-inik, biani täŋo u yärepmit moretak.

Topmäk-topmäk kodakitä biani irepmitak

⁷ Eruk ŋonita nadäwut; Topmäk-topmäk biani intäjukun ahäŋkuko u kehäromi nitek yäwänäku imata topmäk-topmäk kodaki pewän ahäwän?

⁸ Upäŋkaŋ topmäk-topmäk biani terak kudän täga nämo ahäŋkuk. Unita Anututä ämawebeniye nadäwän täga nämo täŋpäpäŋ ŋode yäŋahäŋkuk;

Kadäni kubä iwoyäŋkut. Kadäni uken ämawebe Isrel äbotken nanik ba Juda äbotken nanik ukät topmäk-topmäk kodaki api pewa ahäneŋ yäk.

* **8:5:** Kol 2:17; Hib 9:23; Kis 25:40

* **8:6:** 2Ko 3:6; Hib 7:22,

9:15

⁹ *Tänpäkaŋ topmäk-topmäk pewa ahänayäŋ täkaŋ uwä biani ude nämo. Biani uwä äbekiye oraniye Isip komeken nanik kerigän yepmäŋitpäŋ yämagut yäpmäŋ äburo ugän täŋkut yäk.*

Ude täŋkuro upäŋkaŋ topmäk-topmäk unitäŋo man käderi u nämo iwatkuŋ. Ude täŋkuŋo unita mäde ut yämiŋkut yäk. Näk Ekänitä ŋode yäyat!

¹⁰ * *Eruk, kämi Isrel ämawebe-kät topmäk-topmäk ŋode api täŋpet; Man kädetna siwoŋi u nadäk-nadäki-ken peŋ yämiŋpäŋ bänepi-ken kehäromigän api kudän täwet yäk.*

Ude täŋkaŋ näk Anutuni ude irira u ämawebenaye api itneŋ.

¹¹ *Tänpäkaŋ ämawebe kuduŋtagän, äpani ärowanitä Ekäni näkŋo mebärina api nadäwä täreneŋo unita äma kubätä noriye äwäŋiye ŋode nämo api yäwetpäŋ yäwoŋärewek; Ekäni täŋo mebärinita nadäwut.*

¹² * *Tänpäkaŋ ämawebe unitäŋo wakini peŋ moreŋpäŋ mominita guŋ takinik api täŋpet yäk. Jer 31:31-34*

¹³ *Anututä man ŋode terak topmäk-topmäk kodakita yänkuko unita kwawak ŋode yänhäŋkuk; Topmäk-topmäk intäjukun ahänkuko u biani täyak. Unita imaka biani, kehäromini paorani, u jiraŋta biŋam täkaŋ.*

9

Anutu iniŋ oretoret kädet biani

* **8:10:** Hib 10:16 * **8:12:** Hib 10:17

1 * Tānpākaŋ topmāk-topmāk biani intäjukun ahāŋkuko u Anutu iniŋ oretta man kādet nīkek. Ba āmawebe topmāk-topmāk biani uterak itkuŋo u Anutu iniŋ oretta yottaba āma keritā tānpani kubā gānaŋ ārok tāŋkuŋonik. 2* Yottaba u gānaŋ tāŋkireki yarā. Kubāwā wāpi Bāgup Kudupi yāŋ yāwani. Bāgup u gānaŋ topān kāroŋi u, ba bukā, kārāga Anututa biŋam yāwani nīkek unitā itkuŋ. 3* Eruk, u mādeni kāda tek taŋi kubā wādāŋkuk. Tānpākaŋ tek u mādeni kādawā bāgup kubā wāpi Bāgup Kudupitā Kudupi-inik yāŋ iwerani. 4* Bāgup u gānaŋā alta golpāŋ tānpani kubā itkuk. Uterak gupe kābāŋi sākgāmān-inik upāŋ ijik tāŋkuŋonik. Tāŋkaŋ topmāk-topmāk tāŋo kudupi gāpe u imaka, itkuk. Gāpe u gol pidāmipāŋ, gānaŋ umu ba punin u kudup gatāŋ āyāŋurani. Gāpe u gānaŋ kābot tāpuri golpāŋ tānpani, Juda āma tāŋo ketem biani wāpi mana u nīkek itkuk. Ba Aron tāŋo āhottaba, kāruk tādotkuko u imaka, gāpe u gānaŋ itkuk. Tāŋkaŋ mobā pipiyāwani yarā, бага man 10 ude kudān tāwani u imaka, gāpe u gānaŋ itkumān.

5* Tānpākaŋ gāpe unitāŋo gwāpāni wāpi momi pekpek tāŋo bāgup yāŋ yāwani. Tāŋkaŋ u punin terak imaka aŋero bumik wāpi Serubim unitāŋo wārani yarātā itkumān. Itkaŋ piritā gāpe unita āyuŋ tāŋkumān. Serubim yarā uwā Anutu penyāŋeki pāhap unitāŋo wārani tāŋkumān. Tāŋkaŋ imaka u ba unita yāyat ŋo puningān yāyat. Unitāŋo mebāri-inik yāŋahānaŋipāŋ man ātu tāwerayāŋ

* **9:1:** Kis 26:1-30 * **9:2:** Kis 25:23-40 * **9:3:** Kis 26:31-33

* **9:4:** Kis 16:33; Kis 25:10-16; Kis 30:1-6; Nam 17:8-11; Lo 10:3-5

* **9:5:** Kis 25:18-22

nadätat.

⁶* Eruk, eni unitäño tuñum u tawan ude irirä bämop ämatä piäni täkta kepma kepma bägup intäjukun wäpi Bägup Kudupi uken ärok täñkuñonik.

⁷* U täñkireki kubä yot bämopi-ken itkuko wäpi Bägup Kudupitä Kudupi-inik, u gänañ täga äronañi nämo. Nämoinik, bämop äma intäjukun täñpani unitägän Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gänañ ärok täñkukonik. Upäñkañ kadäni kadäni nämo ärok täñkukonik. Nämo, u obañ kubä gänañ kadäni kubägän ärok täñkukonik. Täñkañ ketäñ nämo ärok täñkukonik. Nämo, bulimakau täño nägät yäpmäñkañ ärok täñkukonik. Nägät u iniken momi ba ämawebe täño momi nämo nadäñkañ täñpani u dämpäñ tärekta Anututa piñ imik täñkukonik. ⁸* Eruk, kädet unita jide yänayäñ? Munapiktä imaka u ba u niwoñäreñkañ ñode niwetpäñ niwoñärek täyak; Topmäk-topmäk biani terak ämawebe jopitä Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gänañ täga äronañi nämo. Yot biani u ba unitäño täktäki irirän Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gänañ ärokta kädet kubä nämo tumbuk. ⁹* Uwä wärani ude apiño kwawak ñode niwoñärek täyak; Anututa iron peñ imik, ba tom ijin imikimiktä ämawebe Anutu iniñoret täkañ unitäño momi täño nadäwätäk u täga nämo ärutpak täwek. Nämoinik. ¹⁰* Imaka udewani uwä puningän, gup kädagän täño бага. U ketem ume nakta бага man ba ume ärut-ärutta бага man. Imaka udewani it yäpmäñ kuñirän kädet kodakitä ahäwänä pewä paotta yäwani.

* **9:6:** Nam 18:2-6

* **9:7:** Kis 16:2-34

* **9:8:** Hib 10:19

* **9:9:** Hib 10:1-2

* **9:10:** Wkp 11:2,25; Wkp 15:18; Nam

19:11-13

Jesu täño nägäritä piä täñkuko unita man

11 * Täñpäkañ imaka imaka kodaki tägagämän ahäñkuño itkañ unitäño bämop äma intäjukun itta Kristo äbuk. Äbäñpäñ yot ini ämawebe täñkentäñ yämikta äronkuko uwä Juda täño kudupi yot u irepmitak. U kudupi-inik, äma keritä nämo täñpani, kome ñonitäño nämo. 12 Ba Bägup Kudupitä Kudupi-inik u kadäni kubägän-inik, kämita nitek äronkuk. Täñkañ Juda täño bämop ämatä ärawa täkta bulimakau ba meme täño nägät yäpmäñkañ ärok täñkuño ude nämo äronkuk. Nämoinik, Anututa ärawa täñ imikta yäpmäñ äronkuko uwä iniken nägät. U yäpmäñ äro mominin kudup däpmäñ täreñ nimin moreñpäñ inita biñam tärek-täreki nämo itta nimagutkuk.

13 * Täñpäkañ bianä ämawebetä бага täpuri täpuri irepmitpäñä, uwä Anutu inamiken gupnin tänawakañ yäñ nadäk täñkuñonik. Ude täñirä bämop ämatä meme ba bulimakau täño nägäri gwetpäñ ämawebe terak kwarut yäbat täñkuñonik. Ba bulimakau nanaki däpmäñpäñ ijinpewä kädäkut äworewäkañ yäpmäñpäñ ämawebe terak ureñ yäbat täñkuñonik. Ude täñirä ämawebe u Anutu inamiken äneñi gupi kuräki it täñkuñonik. 14 * Eruk tom täño nägät u kehäromi udewani nitek täñpäwä Kristo täño nägätta jide yäne? Nägät Kristotä piwän kuñkuño u bulimakau täño nägät irepmitpäñ täñkentäk pähap täga nämo täñ nimek? Bureni-inik, u täñkentäñ nimikinik täñpek. Munapik tärek-täreki

* **9:11:** Hib 3:1, 10:1 * **9:13:** Wkp 16:3,14-16; Hib 10:4; Nam 19:9,17-19 * **9:14:** 1Pi 1:18-19; 1Jo 1:7; Hib 6:1

nämo uterak iniken gupi Anututa ärawa säkgämän-inik kubä ude iniñ kireñkuk. Ude täñkuko unita nägäritä nin punin gupningän nämo ärut nimik täyak. Nämo inik, u mominin ärutinik täñpänpäñ Anutu injamiken bänepnin kuräki-inik it täkamäj. Ude täñjirän imaka jopi Anutu bänepi täñbätak täkta täk täkamäño u peñpäñ Anutu paot-paori nämo u bureniğän orañ imiñpäñ täga kuñatne.

15 * Unita ñode yäna; Kristo uwä Anutu ba ämawebe niye bämopi-ken topmäk-topmäk kodaki pewän ahäñkuk. Ude täñkuko unita ämawebe Anututä yäñpübä yepmañpani unitä iron tägagämän tärek-täreki nämo u täga api yäpneñ, imaka kämi yäpmäkta Anututä yäñkehäromtak man yäñkuko u. U mebäri ñodeta täga api yäpneñ; Ämawebe topmäk-topmäk biani terak itkañ momi täñkuño unitäño kowata däpmäj tärekta Kristo kumbuk.

16 Eruk, yäñkehäromtak man täño mebärita yäna. Äma kubätä näk kumäjira näkño tuñum mät yäpen yäñ gäwerekopäj äma u nämo kumäjirän tuñumi täga nämo yäpen. 17 Äma uwä kodak irirän yäñkehäromtak mani täño bureni nämo ahäwek. Kumbänkañ uyaku bureni ahäwek. 18 Eruk, mebäri unita topmäk-topmäk biani uwä jop nämo pewän ahäñkuk. Nämo, Mosestä tom kubä utpewän kumbänpäñ nägäri piwän kuñjirän bureni ahäñkuk. 19 * Unitäño käderi uwä ñode; Pengän Mosestä ämawebe jukuman kuduptagän бага terak itkuño u yäñahäñpäñ yäwet moreñkuk. Ude täñpäñä bulimakau nanaki däpmäjpäñ nägäri

* 9:15: 1Ti 2:5; Hib 8:6 * 9:19: Kis 24:3,6-8; Wkp 14:4,6

yäpmänkaŋ umekät awähutkuk. Ude täŋkaŋ sipsip pujiŋi gämäni ba tokän kubä wäpi hisop u yäpmänpäŋ nägät umekät awähutkuko u gänaŋ pewän äpmonpöpäŋ nägät u бага man täŋo buk ba ämawebe terak kwarut yäbatkuk. ²⁰ * Ude täŋpäŋ ŋode yänkuk; Nägät ŋowä topmäk-topmäk Anututä intä iwatta peŋ täwetkuko u täŋkehärom täyak yäk. ²¹ * Ude yänpänä Mosestä nägät u kudupi yottaba, ba unitäŋo tuŋum päke uterak imaka, kwarut yäbatkuk. ²² * Bureni, Moses täŋo man kädet terak ŋode pätak; Imaka kuduptagän bumik nägät terakgän kudupi ahäwani. Ba nägät nämo piwä kunenjo uwä äma täŋo momi nämoinik paotneŋ.

Kristo uwä kadäni kubägän kumbuko uba

²³ * Unita ŋode kaŋpäŋ nadäkamäŋ; Imaka bureni kunum gänaŋ itkaŋ unitäŋo wärani kome terak ŋo itkuŋo uwä kudupi jop nämo ahäwani. Nämo, nägät terakgän kudupi ahäwani. Upänkaŋ imaka bureni kunum gänaŋ itkaŋ uwä tom täŋo nägät terak kudupi täga nämo ahäneŋ. Nämoinik, imaka kehäromi-inik kubä terak uyaku kudupi ahäneŋ. ²⁴ * Unita ŋode nadäwut; Kristo Bägup Kudupitä Kudupi-inik, bureni täŋo wärani, äma keritä täŋpani uken nämo äronkuk. Nämo, uwä ini kunum gänaŋgän äronkuk. Äronkuko Anutu injamiken nin gäarak itak. ²⁵ Täŋpäkaŋ bämop äma kome terak naniktä täk täŋkuŋo u Kristotä udegän nämo täŋkuk. Bämop äma uwä obaŋi obaŋi ärawa täkta tom täŋo nägäri yäpmänkaŋ Bägup Kudupitä

* **9:20:** Kis 24:8 * **9:21:** Wkp 8:15,19 * **9:22:** Wkp 17:11;
Efe 1:7 * **9:23:** Hib 8:5, 10:1 * **9:24:** 1Jo 2:1

Kudupi-inik-ken ärok täņkukonik. Upäņkaņ Kris-totäwä ude nämo täņkuk. U gupi ärawa ude kadäni kadäni nämo iniņ kireņkuk. ²⁶ Nämo inik, ude täņkuk yäwänäku kadäni kadäni kunum kenta kome pewän ahäņkuņ-kentä apiņo komi nadäņ yäpmäņ äbäk täyek. Upäņkaņ nämo inik! Kadäni tärek-tärek ŋoken kome terak ahäņpäņ momi peņ morekta iniken gupi ärawa ude kadäni kubägän, kämita nitek iniņ kireņkuk.

²⁷ * Täņpäkaņ ämawebe kuduptagän kadäni kubägän kumäkta yäwani. Kumäņpäjä täktäki yäpmäņ danik-danik käbeyä-ken api äronē. ²⁸ U udegän Kristotä ämawebe mäyap täņo momi däpmäņ tärekta kadäni kubägän ärawa ude gupi iniņ kireņkuk. Täņpäkaņ äneņi api äbek. Momi däpmäņ tärekta nämo, ämawebe unitä äbäkta dapun käronē täņ itkaņ u yämagutta api äbek.

10

Ärawa bianitä momi täga nämo ärut morewek

¹ * Moses täņo бага mantä imaka tägatäga Kristotä täņ nimikta yäwani u kwawak nämo, wäranigän niwonäreņkuk. Baga man u iwatpäņ momi däpmäņ tärekta Anutu-ken ärawa pen obaņi obaņi täk täņpani. Täņpäņ ärawa udewanitä ämawebe Anutu iniņ oretta dubini-ken kuk täkaņ u iņamiken momini nämo, täga nämo yepmaņpek. ² Nämo inik! Kädet udewani täga yäwänäku kadäni kubägän täņpani unita pewäm. Ba u täga yäwänäku ämawebe kädet biani iwatpäņ Anutu iniņ orerani

* **9:27:** Plp 3:20; Hib 10:10; 1Pi 2:24 * **10:1:** Hib 8:5

uwä bänepi kuräki-inik itpäñ mominita nadäwätäk pen nämo täk täñpäm. ³⁻⁴ * Upäñkañ nämo! Bulimäkau ba meme täño nägäritä momi täga däpmäñ tärenañi nämo unita Anutu-ken ärawa obañi obañi täk täkañ uwä kadäni kadäni ñode yäwoñärek täyak; Nin momi täñpani.

⁵ Mebäri unita Kristotä kome terak äpäñpäñ Anutu ñode iwetkuk;

Gäk momita iron peñ gamik-gamik ba tom däpmäñpäñ ijiñ gamik-gamik unita nämo nadäk täyan.

Nämo, gäk gupna namiñpäñ naniñ kireñkun.

⁶ *Bureni-inik, momini ärutta iron peñ gamiñirä, ba tom däpmäñpäñ ijiñ gamiñirä yabäwi gäripi nämo täk täkañ yäk.*

⁷ *Ude yäñpäñ ñode yäkgän täñkut; Nabä! Nähä gäkño gäripka iwatta äbätat ño. Man kudän täwani biani uterak näka yäñahäwani udegän täyat ño*
Sam 40:6-8

⁸ Eruk, man Kristotä yäñkuko unita nadäwut. Pengänä ärawa täktäk kädet Moses täño бага man terak pärani unita ñode yäñkuk; Gäk momita iron peñ gamik-gamik ba tom däpmäñpäñ ijiñ gamik-gamik unita nämo nadäk täyan ba kawi gäripi nämo täk täkañ yäñ yäñkuk. ⁹ Täñpäñ u punin terak man ñode yäkgän täñkuk; Nabä! Näkä gäkño gäripka iwatta äbätat ño yäñ yäñkuk. Eruk, man ude yäñkuko unita ñode niwoñäretak; Momi ärutta Anututä ärawa täktäk kädet biani u awähutpäñ komenita momi ärutärut kädet kodaki kubä pewän

* **10:3-4:** Hib 9:13

ahänjuk. ¹⁰ * Unita ɲode nadäwut; Jesu Kristotä Anutu täño gärip iwatpäñ ärawa ude, kämita nitek, kadäni kubägän iniken gupi iniñ kireñkuko uterak mominin paorirä Anutu inamiken kudupi-inik itkamäñ.

¹¹ * Täñpäkañ äneñi ɲode täwera nadäwut; Juda täño bämop ämatä kepma kepma momita yäñpäñ alta-ken käron wädäñ itkañ ärawa täktäk piä bian täñpani udegän wari wari täk täkañ. Upäñkañ waki, ärawa unitä ämawebe täño momi täñpewän nämoinik paot täkañ. ¹² Täñ, Kristowä kadäni kubägän, kämita nitek gupi iniñ kireñpäñ kumbuk. Täñkañ piä u täñpa tärekañ yäñ nadäñpäñ Anutu keribure kädä äro mañitkuk. ¹³ * Mañitkañä Anututä iwaniye gämori-ken yepmañpekta itsämäñ itak. ¹⁴ Burenitä bureni-inik, ärawa kubägän täñkuko unitä ämawebeniye Anutu inamiken momini nämö, yepmañkuk. Täñkañ ämawebe u kudupi itneñta irit kuñat-kuñariken yäpä-siwonçtak piä täñ itak.

¹⁵ Kudupi Munapiktä mebäri u kwawak yäñahäñpäñ niwetkuk. Pengänä ɲode niwetkuk;

¹⁶ * Ekänitä ɲode yäyak; Eruk, kämi Isrel ämawebe-kät topmäk-topmäk ɲode api täñpet; Man kädetna siwoñi u nadäk-nadäki-ken peñ yämiñpäñ bänepi-ken kehäromigän api kudän täwet.

¹⁷ * Ude yäñpäñ äneñi kubä pen ɲode yäkgän täñkuk; Täñpäkañ wakini peñ moreñpäñ mominita guñ takinik api täñpet yäk. *Jer 31:33,34*

* **10:10:** Hib 9:12,28 * **10:11:** Kis 29:38 * **10:13:** Hib 1:3; Sam 110:1 * **10:16:** Hib 8:10 * **10:17:** Hib 8:12

18 U kawut! Momi peŋ morewani unita momita yänpäŋ ärawa äneŋi kubä tänaŋi nämo. Nämoinik!

Anutu dubini-ken kuk tākāna!

19 * Notnaye, mebäri unita nin bätakigän tänpäŋ Bägup Kudupitä Kudupi-inik-ken täga ärok täne. U nämo yäjiwārani. Nämoinik, Jesu täŋo nägäritä mominin ärut morenpäŋ kädet täwit nimiŋkuk. 20 * Bianä kädet u itpipiŋkuk. Juda täŋo bämop äma intäjukun unitägän tek wädawani pähap yäpmäŋ kewenpäŋ Bägup Kudupitä Kudupi-inik-ken täga ärok täŋkuŋ. Upäŋkaŋ Jesu ini gupitä бага, kädet tänpipiŋkuko u yäpmäŋ kewen nimiŋirän kädet kodaki, irit ikek kubä tumbuk. Kädet uterak nin kudup Anutu-ken täga ärok täne. 21 Nadäkaŋ? Apiŋo bämop äma ärowani kubätä Anutu täŋo äboriye ninta intäjukun it nimitak. 22 * Unita bänep nadäk-nadäk siwoŋi niked täŋkaŋ nadäkiniknin täŋtöpänewani nikedtä Anutu dubini-ken kuk tākāna! Ninä gupnin ume säkgämänpäŋ ärut morewani ba mominin täŋo mäyäk ärut tänpä kwani unita täga kune!

23 * Tänpäkaŋ Jesutä api nimagurek yäŋ nadäkinik tänpäŋ yäŋahäk tākamäŋ u iŋit-inik tänpäŋ kuŋat tākāna! U imata, Anututä ude api täŋ tamet yäŋ yäŋkehärom täŋkuko u bureni-inik api täŋpek. 24 Täŋkaŋ äbot tänpäni notniye kowat nadäŋ imän täŋkaŋ iron kädet ba piä tägatäga mebäri mebäri täna yänpäŋ bänepnin kowata kowata tänpidäm tak tākāna. 25 * Täŋkaŋ notniye ätutä Anutu iniŋoret

* 10:19: Hib 4:16 * 10:20: Mat 27:51; Hib 9:8 * 10:22: Wkp 8:30; Ese 36:25; Efe 5:26 * 10:23: Hib 4:14 * 10:25: Hib 3:13

käbeyäta gaŋa taŋpäŋ nämo ärok täkaŋ u nin udegän tänetawä! Nämo, Ekäni täŋo kadäni pähap keräp täyak u kaŋpäŋ nadäk täkamäŋ unita käbeyä täŋpäŋ kädet siwoŋi iwatta bänepnin kowata kowata täŋpidäm tak täkäna!

26 * Unita ket ŋode nadäwut; Ninä Kristo täŋo man bureni nadäna tumbäkaŋ gwäk pimiŋpäŋ momi kädet iwatnero uwä jide täŋpäŋ kowata api irepmitne? Nämo, momi u ärutta ärawa täktäk kädet kubä nämo pätak. 27 * In äma udewani uwä bumta umuntäkot! Kowata wakikät kädäp komi pähap, äma Anutu mäde ut imanita biŋam u inta itsämäŋtak. 28 * Kädet bianita nadäwut; Äma kubätä Moses täŋo бага man iwatta bitnäŋirän äma yarä ba yaräkubätä momini yäŋahäneŋo uwä äma udewani nämo yabäŋ koreneŋ, kumäŋ-kumäŋ däpneŋ. 29 * Unita äma kubätä Anutu täŋo nanaki nämo oraŋ imiŋpäŋ jiraŋ ude yeŋ gatäwani udewanita jide yäne? Äma udewanitä nägät momini ärut-paktaŋ yämiŋkuko unita nadäwä äpani täŋpäkaŋ iron täŋ yämani Munapik u yäŋärok ude iwet täkaŋ. Butewaki, jide täŋpäŋ äma udewanitä kowata wakiinik kubä api irepmitneŋ? Nämotä nämoinik. 30 * Anututä ŋode yäŋkuko unitäŋo mebäri nadäkamäŋ; Kowata näkŋa api yämet yäk. Ba äneŋi kubä pen ŋode yäkgän täŋkuk; Ekänitä ini ämawebeniye täŋo täktäki terak api yäpmäŋ daniwek. 31 Bureni-inik, kowata waki yäpmäkta Anutu paot-paori nämo unitäŋo keriken äroweno uwä

* 10:26: Hib 6:4-8 * 10:27: Ais 26:11 * 10:28: Lo 17:6, 19:15 * 10:29: Kis 24:8; Hib 13:20 * 10:30: Rom 12:19; Lo 32:36; Sam 135:14

imaka umuri pähap kubä.

Nadäkinikjin täñkehärom täñpäñ itkot

³² Eruk notnaye, bian penyänjektä pengän ahän tamınkuko kadäni unita juku piwut. Kadäni uken bäräpi mebäri mebäri intä terak äronkuño upänkañ gwäk pimiñpäñ nadäkinikjin nämo pewä putärenkuñ. ³³ * Kadäni kubäkubä in ämawebetä tabäñ mägayäwut yäñpäñ inamiken tepmañpäñ man waki täwerit komi tamıñit täk täñkuñonik. Ba notjiye ätu komi udegän yämik täñkuño u bok kañ nimut yäñpäñ pidämtak täñkuñ. ³⁴ * Täñkañ notjiye ätu komi enjiken yepmañkuño u in butewaki nadäñ yämiñpäñ täñkentäñ yämiñkuñ. Täñpäkañ äma ätutä inta nadäwä jirañ ude täñpäpäñ tuñumjin kudup täyomägarirä bäräpi u oretoret terak kotañkuñ. U imata, imaka säkgämän, paotpaot nikek nämotä it nimikañ yäñ nadäñkuño unita.

³⁵ Unita notnaye, kadäni uken nadäkinik kehäromi täñpäñ bätakigän it täñkuño ude, apiño udegän it täkot. Ude tänayäñ täño uwä gwäki pähap api yäpneñ. ³⁶ * Täñkañ kehärom täñpäñ itneñ. Ude täñpäñä Anutu täño gärip u täga api iwatneñ ba imaka u ba u tamikta yäñkehärom täñkuko u täga api yäpneñ. ³⁷ Unita Anututä ñode yäyak; Kadäni keräpi itkañ äma äneñi äbäktä yäwanitä api äbek. U itkañ nämo api äbek.

³⁸ * Täñpäkañ näkño siwonji ämawebenayetä nadäkinik täñpäñ kodakgän api itneñ.

* **10:33:** 1Ko 4:9 * **10:34:** Mat 6:20; Mat 19:21,29 * **10:36:**
Luk 21:19; Hib 6:12 * **10:38:** Rom 1:17; Gal 3:11

Täj, ämawebe u kubätä nadäkiniki pewän putärewäwä unita nadäwa täga nämö api täneŋ yäk. *Hab 2:3-4*

³⁹Upänkaŋ ninä nadäkinik kädet u mäde ut imiŋpäŋ paot-paotta biŋam täŋpani nämö. Nämoinik, ninä nadäkinik ikek kuŋatpäŋ irit kehäromita biŋam täŋpani.

11

Nadäkinik ikek kuŋat-kuŋat täŋo mebäri

¹ * Nadäkinik ikek kuŋat-kuŋat täŋo mebäri ŋode; Imaka dapunintä nämö yabäk täkamäŋ unita U bureni-inik itkaŋ yäŋ nadäk täkamäŋ. Ba imaka imaka kämi yäpmäkta Anututä peŋ nimiŋkuko u bureni-inik api yäpne yäŋ nadäk täkamäŋ. ² Ämawebe bianitä nadäkinik udewani nieke kuŋarirä Anututä yabäŋpäŋ-nadäwän täga täŋkuŋ. ³ * Ba ninäwä nadäkinik täŋpäŋ ŋode uwä bureni yäŋ nadäk täkamäŋ; Anututä man yäŋirän kunum kenta kome ahäŋkumän. Täŋpäŋ imaka imaka yabäk täkamäŋ u Anututä imaka nämö yabäwani upäŋ täŋpewän ahäŋkuŋ yäŋ nadäk täkamäŋ.

⁴ * Täŋpäkaŋ äma biani kubä wäpi Abel unitä nadäkinik täŋpäŋ Anututa ärawa tägagämän kubä täŋirän Anututä kawän tägaŋkuk. Noripaki Kentä täŋkuko u irepmitpäŋ täŋkuk. Täŋpäŋ nadäŋ imikinik täŋkuko unita Anututä Abel, Gäk äma siwoŋi yäŋ iwetkuk. Täŋpäkaŋ Abel kumbuko upäŋkaŋ nadäkiniki terak man pen yäŋ itak.

* **11:1:** Rom 4:18; 2Ko 5:7

* **11:3:** Stt 1:1; Sam 33:6; 2Pi 3:5

* **11:4:** Stt 4:3-10

5 * E, äma biani kubä wäpi Enok unitä Anututa nadäñ imikinik täñkuko unita kome ño terak nämo kumbuk. Nämo, Anututä komegup ikek wädäñ yäpmäñ äronkuko unita noriyetä Enokta wäyäkñewä wañkuñ. Täñkañ äma unita Anutu täño mantä ñode yäñkuk; U kome terak kuñatkuk-ken uken Anututä Enok kañpäñ gäripi nadäk täñkukonik. 6 Bureni-inik, äma nadäkiniki nämotä jide täñirän Anututä u kawän tägawek? Nämoinik, äma kubätä Anutu dubini-ken kwayäñ nadäñpäñä nadäkinik ñode täñpek; Anutu u bureni itak. Ba ñode imaka nadäkinik täñpek; Äma bänepitä Anutu täño mebärini ket nadänayäñ yäñ nadäk täkañ u Anututä kowata täga api yämek.

7 * Ba kubä ñode; Äma biani kubä wäpi Noa unitä Anututa nadäñ imikinik täñpäñ imaka umuri kämi ahäwayäñ täñkuko unita jukuman iwerirän nadäwän bureni täñkuk. Anututä imaka ude api ahäwek yäñ iwetkuko u nämo ahäñirän upäñkañ Anutu täño mani buramiñpäñ gäpe pähap kubä täñkuk. Täñpäñ gäpe u gänañä Noa ini ba webeni nanakiye bok äronpäñ säkgämän itkuñ. Täñpäkañ nadäkiniki bureni unitä ämawebe päke itkuño unitäño kädet waki kwawak pewän ahäñ yämiñkuk. Täñirän man Anututä ämawebe nadäñ imikinik täñpani u yäwet täyak udegän, Noata siwoñi äma yäñ yäñtäreñ imiñkuk.

8 * Ba Abraham täño nadäkinikita nadäna; Abrahamtä nadäñ imikinik täñpäñ Anututä man kubä ñode iwerirän mani buramiñkuk; Gäk komeka

* 11:5: Stt 5:24 * 11:7: Stt 6:13-22; Stt 7:1; 1Pi 3:20; Rom 3:22,

4:13 * 11:8: Stt 12:1-5; Apos 7:2-4

penpäj kome näkä gamikta iwoyänkut-ken u ku! Anututä man ude iwerirän mani buramiñpäj u kuyat yäj nämo nadänkañ, komeni penpen aku-manñ kuñkuk. ⁹ * Täñkañ nadäkinik täñpäj kome iwoyäj imani-ken päñku yot bureni nämo, äma äbanitä-yäj yottaba täñpäj ittäj kuñat täñkukonik. Täñirän Aisak kenta Jekop Anututä biñam bok yäj yämani unitä udegän täñkumän. ¹⁰ Täñpäkañ Abraham äbanitä-yäj itkuko unita nadäwätäk nämo täñkuk. Nämo, u yotpärare kehäromi-inik kubäta itsämäk täñkukonik, yotpärare Anututä ini tawañ penpäj udegän pewän ahäwani.

¹¹ * Täñpäkañ Abraham ini uwä tägawani täñirän webeni Sara imaka, äruñ it yäpmäj äbätängän webe pähap täñkuko upänkañ nadäkinik täñkumäno unita Anututä nadäj yämiñirän webeni nanak bäyañkuk. Sara uwä ñode nadänkuk; Anututä näk nanak bäyakta yänkehäromtañ namiñkuko unita nanak api bäyawet. Anutu u man bureniğän yäk täyak yäj nadänkuk. ¹² * Täñpäkañ mebäri unita kumäk-kumäk kadäni keräp täñkuko upänkañ äma tägawani Abraham uterak äbekiye oraniye dani-nañi nämo, guk ba mobä jirañ ude ahäñkuñ.

¹³ * Täñpäkañ ämawebe mani biñam yänahätat ño kudup Anututa nadäj imikinik täñpen kuñat-tägän kumbuñ. U imaka Anututä kämi yäpmäkta yänkehärom täñkuko u kome ño terak nämo yäpuñ. Nämo, u ban irirän kañpäj nadänkañ oretoret täñpäj ñode yänahäkta mäyäk nämo nadänkuñ;

* **11:9:** Stt 26:3; Stt 35:12,17 * **11:11:** Stt 18:11-14; Stt 21:2

* **11:12:** Rom 4:19; Stt 15:5, 22:17; Lo 10:22 * **11:13:** Stt 23:4; 1Sto 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11

Kome ɲowä komenin bureni nämo, nin äbanigän yän yänkuɲ. ¹⁴ Tänpäkaɲ ämawebe man ude yäwani uwä ɲode niwoɲärek täkaɲ; U komeni burenita wäyäkɲekaɲ. ¹⁵ Tänpäɲ komeni kujat penpen äbuɲo unita yänpäɲ yänkuɲ yäwänäku äneɲi komeni-ken täga kwäm. ¹⁶* Upäɲkaɲ komeni bianita nadänpäɲ nämo yänkuɲ. Nämo, u kome säkgämän kubä, komeni biani u irepmitak upäɲ kaɲ-ahäna yän nadänpäɲ yänkuɲ. U kunumta yänkaɲ yänkuɲ. Unita äma udewanitä Anututa U nin täɲo Anutunin yän yänirä Anututä nadäwätäk nämo täk täyak. U imata, yotpärare kubä täɲkettaɲ yämiɲkuko itak unita.

¹⁷⁻¹⁸ Tänpäkaɲ Anututä täɲyabäk pewän ahän imiɲirän Abrahamtä nadäɲ imikinik tänpäɲ nanaki Aisak Anututa ärawa ude kumäɲ-kumäɲ utta pidäm taɲkuk. Täɲkaɲ Anututä nanaka Aisak terak oraɲkaye mäyap api ahäneɲ yän yänkehäromtaɲ imiɲkuko upäɲkaɲ nanaki tepi kubägän u ärawa ude iɲiɲ imikta nämo bitnäɲkuk. ¹⁹* Nämoinik, u ɲode nadäɲkuk; Aisaktä kumäɲirän Anututä kumbani-ken nanik äneɲi täga yäpmäɲ akwek yän nadäkinik ude täɲkuk. Tänpäkaɲ bureni, Aisak kumbani-ken nanik bumik äneɲi imagutkuk.

²⁰* Eruk Aisak u ittäɲ kuɲtäɲgän äma ekäni tänpäɲ Anututa nadäɲ imikinik tänpäɲ nanakiyat Jekop kenta Iso unita imaka täga Anutu-ken nanik kämi ahän yämikta kon man yäwetkuk. ²¹* Tänpäkaɲ Jekop imaka, Anututa nadäɲ imikinik

* **11:16:** Kis 3:6,15; Mak 12:26 * **11:19:** Rom 4:17 * **11:20:**

Stt 27:27-29; Stt 27:39-40 * **11:21:** Stt 48:15-16

tänjkuko unita tågawani tänpän kumbayän nadänpän
 ɲode tänkuk; Josep täño nanakiyat kon man
 yäwetpän ähottaba injitkan gwäjin äpmonkan Anutu
 iniñ oretkuk. ²² * E, Josep uwä ittän kuñtängän
 kumäk-kumäki keräp tañirän Anututa nadäkinik
 tänpän ɲode yänhäñkuk; Kämiwä, Isrel ämawebe
 Isip kome penpen api kuneñ. Ude yänpän kujari
 änehta jukuman yäwetkuk.

²³ * Ba Moses täño manbiñam nadäna; Moses täño
 miñi nanitä Anututa nadän imikinik tänkumäno
 unita Moses ahäwänpän käbop penjirän komepak
 yaräkubä tärenkuk. Miñi nani uwä Moses nanak
 u kawän inide kubä tänpänpän Isip kome täño
 intäjukun äma wäpi Fero unitäño man mäde ut
 imikta nämo umuntañkumän. ²⁴ * Eruk Moses
 u täganpän Anututa nadän imikinik tänpän
 Fero äperi unitäño nanaki ude, gäripi terak itta
 bitnäñkuk. ²⁵ Tänpän ɲode nadänkuk; Imata kome
 ɲonitäño gärip kadäni keräpi-tagän kan iwaret?
 Nämo, näk bäräpi Anutu täño kudupi ämawebeniye-
 kät bok nadänayän tämäño uyaku täga yäk. ²⁶ *
 Ude yänjkuko unitä ɲode niwonjäretak; U Anutu-ken
 gwäki täga yäpmäkta nadänkuk. Unita kämi ahähta
 yäwani Kristota yänpän bäräpi ahän yäminayän
 täño unita nadäwän tågawäpän Isip täño tuñum
 gäripi nitek u yäpmäkta nadäwän jirañ ude tänkuk.
²⁷ * Täñkan Moses u Anututa nadäkinik tänpän
 Anutu nämo kak täkamän u dapuritä kankan
 bumik gwäk pimiñpän Fero täño kokwawakta

* **11:22:** Stt 50:24-25; Kis 13:19 * **11:23:** Kis 1:22, 2:2 * **11:24:**
 Kis 2:10-12 * **11:26:** Hib 10:34-35 * **11:27:** Kis 12:51; Kis
 14:13,14; Rom 1:20; 1Ti 1:17; Hib 11:1

nämo umuntaŋkaŋ Isrel ämawebe yämagurän Isip kome penpen kuŋkuŋ. ²⁸* Täŋkaŋ Moses u Anututa nadäkinik täŋkuko unita Pasova äŋnak-äŋnak yäput penpäŋ Isrel ämawebe sipsip täŋo nägäri eŋi yäma terak ärutkot yäŋ yäwetkuk. Ude täŋkuko unita kumäk-kumäk täŋo aŋero, nanak ämani intäjukun nanik däpani unitä Isrel ämawebe yärepmitpäŋ nanakiye intäjukun nanik nämo däpuk.

²⁹* Täŋpäkaŋ Isrel ämawebe Anututa nadäkinik täŋkuŋo unita gwägu wäpi Ume Gämäni u kome kawuki ude irirän bämopgän kuŋkuŋ. Kuŋirä Isip naniktä udegän kuna yäkŋat gwägu gänaŋ äpmonpäŋ ume naŋpäŋ kumbuŋ.

³⁰* Täŋpäkaŋ äneŋi kubä ŋode; Isrel ämawebe unitä Anututa nadäkinik täŋpäŋ mani buramiŋpäŋ Jeriko täŋo yewa pähap gägäni-ken kepma 7 udetä kuŋat äyänurirä yewa u tokät maŋkuk.

³¹* Täŋpäkaŋ kubokäret webe wäpi Rahap u nadäkinikitä täŋkentäŋ imiŋirän Anututa mäde ut imani-kät penta nämo paotkuŋ. U imata, äma kome kaŋiwatta käbop kuŋkuŋo u yämagutpäŋ ini eŋi gänaŋ käbop yepmaŋkuko unita.

³² Eruk imata man käroni yäŋiwat yäpmäŋ kwet? Nämo, man kudän ŋoken bägup iränpäŋ uyaku Gidion, Balak, Samson, Jepta, Devit, Samuel ba profet biani ätu täŋo manbiŋam täga täweret. ³³* Äma unitä Anututa nadäkinik täŋpäŋ kudän mebäri mebäri täŋkuŋ. Äma nadäkinik täŋkuŋo u ätutä kome ätu täŋo intäjukun ämakät

* **11:28:** Kis 12:21-30 * **11:29:** Kis 14:21-31 * **11:30:** Jos 6:12-21 * **11:31:** Jos 2:1-21; Jos 6:21-25; Jem 2:25 * **11:33:** Dan 6:22

ämik tänpän kehäromini yäpmän äpuñ. Täñkañ u ämawebe kudän siwoñi terak yabän yäwatpän imaka imaka Anututä yämikta biñam yäwani u yäpuñ. Tänpäkañ ätutäwä añ komi, äma däpani täño meni tänpipiñkuñ. ³⁴* Ätutäwä kädap mebet pähap döpä kumbuñ, ba iwantä nadäkinik täñpani ätu kumän-kumän dāpnayän täñirä Anututä täñkentän yämiñirän nämo kumbuñ. Bureni, äma uwä iniken kehäromini nämo upäñkañ Anututä kehäromi yämiñkuk. Kehäromi yämiñirän kome ätuken nanikkät ämik kehäromigän tänpän dāpmän yäwat kireñkuñ.

³⁵* Tänpäkañ webe ätutä Anututa nadäkinik täñkuño unita nanakiye kumbani-ken nanik äneñi akuñirä yämagutkuñ. Täñ, nadäkinik täñpani ätuwä äma keru terak komi pähap nadäntängän kumbuñ. Anututa äwo yänkuñ yäwänäku komi u täga irepmiräm. Upäñkañ ñode nadänpän äwo nämo yänkuñ; Kumän-kumän nidäpäkañ äneñi akuñpän irit tägagämän kañ yäpna yän nadänkuñ. ³⁶* Tänpäkañ ämatä nadäkinik täñpani äma ätu yänärok yäwerit päripmäñit täñkuñ. Ba ätu keru kuroñi topmänpän komi eñiken yepmañkuñ. ³⁷* Täñ, ätuwä mobätä kumän-kumän dāpuñ. Ba ätu yepmiñitpän sotä kwäk duk täñkuñ. Ba ätuwä päiptä kumän-kumän dāpuñ. Tänpäkañ ukät nanik ätutä jopi jäwäri itkañ tekta tom gupipän täñkañ kuñarirä bäräpi mebäri mebäri yämiñkuñ. ³⁸ Ude täñ yämiñirä kome jopi-ken, pom terak, mobä kawut

* **11:34:** Dan 3:23-27 * **11:35:** 1Kin 17:17-24; 2Kin 4:18-37

* **11:36:** 1Kin 22:24-27; Jer 20:2, 37:15; Jer 38:6 * **11:37:** 2Sto 24:21

ba kome gānaŋ ittāŋ kuŋatkuŋ. Butewaki! Äma tägatäga udewani imata kome waki ŋo pen itneŋ?

³⁹ Täŋpākaŋ Anututä ämawebe u nadäkiniki yabāŋpāŋ-nadāwān tägagāmān täŋkuŋo upāŋkaŋ imaka ämawebenyeta kāmī yāmikta yāŋkehārom taŋkuko u kome terak irirä pengān nämo yāmiŋkuk.
⁴⁰ U imata, yāput peŋpāŋ Anututä ninta yāŋpāŋ-nadäk tawaŋ tägagāmān kubä ŋode peŋ nimiŋkuk; Ämawebe biŋam ikek u ninkāt penta päke kubāgān Kristo täŋo piä terak Anutu dubini-ken kuŋpāŋ säkgāmān-inik api itne.

12

Jesu täŋo kädet kuroŋ iwat täkäna

¹ * Eruk, u kawut! Ämawebe nadäkinik ikek päke u nin it gwäiŋ nimiŋpāŋ nadäkinik täktäk kädet bureni niwoŋärekaŋ. Unita imaka u ba unitä wādāŋ nipmāŋit täkaŋ ba momi ninken kwasikot täkaŋ u datāreŋ täŋpā kwāpāŋ kädet Anututä peŋ nimiŋkuko uken ehutpāŋ bārāŋek täkäna. ² * Ude täŋkaŋ intäjukun ämanin, nadäkinik kädet bureni niwetpāŋ niwoŋärewani Jesu u kaŋiwatpāŋ kädet ugān iwat täkäna. Jesu uwä bānep oretoret pähap itsāmāŋ imiŋkuko u juku piŋkaŋ päya kwakāp täŋo mäyäk unita nadāwān mewuni täŋirān ehutpāŋ ko-taŋkuk. Ude täŋkaŋ äroŋkuko apiŋo Anutu intäjukun äma u kerī bure kāda wāpi biŋam ikek itak. ³ Unita Jesuta nadāwut. U ämatä waki täŋ imiŋkuŋo upāŋkaŋ kehārom taŋpāŋ kwikinik itkuk. Unita

* **12:1:** Rom 7:21; 1Ko 9:24-25 * **12:2:** Hib 1:3

in udegän nadäkinik kädet täga u gwäk pimiŋpäŋ iwatta gapun täneŋtawä.

Anutu uwä nanin bäyawani bumik

⁴ Bureni, in kubäkubätä momijin mäde ut yämikta piä täk täkaŋ. U täga täk täkaŋ upäŋkaŋ it yäpmäŋ abäkaŋken inken nanik kubätä äma kerit erak nägäri nämo piwän kuŋkuŋ. Nämo, kämi käwep api ahäŋ tamedo unita man kubä täwera nadäwut. ⁵ Jide, Anututä in nanaknaye yäŋpäŋ bänepjin täŋpidäm takta man ŋode kudän täwani unita täŋguŋ taŋkuŋ?

Nanakna, Ekänitä yäpän-siwonŋ takta komi gamiŋirän unita nadäwi äpani nämo täŋpek, ba nadäŋ bäräp täŋpäŋ nämo kaŋ-umuntaŋ kwen.

⁶ * *U imata, Ekänitä äma kubäta nadäŋ imikinik täŋpäŋ nanakna yäŋ iwetpäŋä irit kuŋat-kuŋari yäpän-siwonŋtaŋ imikta komi imik täyak. Snd 3:11-12*

⁷ * Unita bäräpi kottaŋpäŋ kwikinik irut. U Anutu täŋo yäpä-siwonŋtak piä. Yäpä-siwonŋtak piä täk täyak uwä nanjiye bäyawanitä-yäŋ täŋ tamik täyak. Nadäkaŋ? Kome terak naniyetä ironjiniye yäpä-siwonŋtak täkaŋ. Eruk, Anututä udegän täk täyak. ⁸ Täŋ, Anututä ironjiniye bureni kudup yäpän-siwonŋtak täyak unita in yäpä-siwonŋ takta komi nämo tamedo uwä ŋode nadäneŋ; Nin kubokäret nanak, nanakiye bureni nämo. ⁹ Täŋpäkaŋ ŋode nadäk täkot; Nin ironjiken naniye bäyawanitä yäpä-siwonŋtak piä täŋ nimiŋirä oraŋ yämik täŋkumäŋonik.

* **12:6:** Rev 3:19 * **12:7:** Lo 8:5; 2Sml 7:14

Eruk, ude tāk tāj̄kumāņo unita mājonin tāņo Nanin pāhaptā ninken yāpā-siwon̄tak piā tāņirān, imata nadāna bureni-inik nāmo tāņpek? Nāmo, komi bārāpi ahāņ nimiņirā u kotaņpāņ kwikinik itnayāņ tāmāņo uwā irit burenita bijam api tāne.

¹⁰ Tāņpākaņ naniye bāyawanitā iniken nadāk terak apiņotagān yāpā-siwon̄taņ nimik tāņkuņonik. Tāņ, Anututāwā tāņkentāņ nimikta ba nin ini kudupi-inik it tāyak udegān itta yāpā-siwon̄tak piā tāņ nimik tāyak. ¹¹ * Bureni, yāpā-siwon̄tak tāņo komi unita pengān gāripi nāmo nadāk tākamāņ. Nāmo, u komi! Upāņkaņ kāmi, yāpān-siwon̄taņ nimiņirān nadāna tārewāpāņ kādet siwoņi āneņi iwatpāņ bānepnin pidāmtak tāyak.

Jukuman ātu

¹² * Butewaki! In ātu gapun taņpāņ itkaņ. Eruk bānepjin tāņkehārom taņpāņ āneņi kehāromi nikek kaņ irut! ¹³ * Gapun taņpāņ kuņarirā nadākinikjin paot-inik tāneņta! Unita kādet siwoņi iwatpāņ kehāromi nikek kuņat tākot. ¹⁴ * Ude tāņkaņ āmawebe-kāt not tāņpāņ bānep kubāgān terak itta piāni tāk tākot. Tāņkaņ udegān, ehutpāņ momi tāktāk kādet māde ut imiņpāņ kudupi kaņ irut. Nadākaņ? Āma kubātā kudupi nāmo irayāņ tāko uwā Ekāni nāmoinik api kaņ-ahāwek. ¹⁵ * Tāņpākaņ in kubātā Anutu tāņo orakorak pāra yāpeko udetā nadāņ tāpāneņpāņ kaņ kuņarut. Ba inken nanik kubātā tokān jāgāmi ude āworeņpāņ in bāmopjin-ken tāņpāwak pāhap pewān ahāneņo udetā watāni

* **12:11:** Jem 3:17-18 * **12:12:** Ais 35:3 * **12:13:** Snd 4:26

* **12:14:** Sam 34:14; Rom 12:18 * **12:15:** Apos 8:23

ket itpäñ kañ kuñarut. ¹⁶* Ba in kubokäret täneño ujeta irit kuñat-kuñatjinta nadäñ täpäneñpäñ kañ kuñarut. Tänpäkañ in kubätä Iso ude äworeñpäñ Anututa nadäñ äwaräkuk täñpekta! Iso uwä nanak intäjukun nanik unita imaka tägagämän nani keriken nanik täga yäpnañipäñ kepma kubä nakta iwäpäñ monäni ñode iwetkuk; Gäk ketem ijiñ namikañ imaka päke nantä namayäñ täyak u kudup gäka biñam yäk. ¹⁷* Eruk ude yäñkukopäñ kämiwä jide nadäñkuk? U nani-ken nanik kon man ba tuñumi äneñi näkñata biñam kañ täñpäñ yäñ nadäñkuko upäñkañ nanitä Nämo yäñ iwetkuk. Nämo yäñ iwerirän konäm butewaki täñkuko upäñkañ goret pengän täñkuko u yäpä-siwonñakta kädetta wäyäkñewän wañkuñ.

Topmäk-topmäk kodaki terak it täkamäj

¹⁸* Eruk, in uken it täkamäj yäñ nadäk täkañ? In imaka ketjintä täga inirani ba dapunjintä kënañi, Isrel ämawebetä kañkuño udewani-ken nämo itkañ. Isrel ämawebe uwä Sainai pom mebäriken kuñkañ kädäp mebet pähappäñ kañkuñ. Ba kome wärämäjirän bipmäñ utpäñ mänit pähap piäjirän kañkuñ. ¹⁹* Täñkañ womat mämä pähap gänañ gera kotäk kubä nadäñkuño uwä nadäñkañ umuntañpäñ Moses butewaki man terak ñode iwetkuñ; Man u äneñi nämo ahäjirän nadänayäñ yäk. ²⁰* Tänpäkañ Moses man ude iwetkuño uwä mebäri ñodeta; U Anutu täño jukuman ñodeta nadäjirä umuri pähap täñkuko unita; Äma ba tom

* **12:16:** Stt 25:33-34 * **12:17:** Stt 27:30-40 * **12:18:** Kis 19:16-20; Lo 4:11-12 * **12:19:** Kis 20:18-21; Lo 5:22-27 * **12:20:** Kis 19:12-13

kubätä pänku pom u yeweko uwä mobätä kumän-kumän utneḡ. ²¹ * Bureni-inik, imaka kaḡpän nadänkuḡo uwä umuri pähap täḡirän Mosestä yänkuk; Umuntanpän dädatna kwaikaḡ! yäk.

²² * Täḡ, intä pänku itkaḡ-ken uwä imaka umuri udewani nämo. Nämoinik, inä Saion pom, Anutu paot-paori nämo unitäḡo yotpärare wäpi Kunum Gänaḡ Jerusalem uken kuḡkuḡo itkaḡ. Uken aḡero jiraḡ, daninaḡi nämo oretoret pähap täḡ itkaḡ-ken u kuḡkuḡo itkaḡ. ²³ * Ba in Anutu täḡo nanakiye intäjukun nanik unitäḡo käbeyä pähapken äbä yäpurärätkuḡo itkaḡ. Ämawebe äbot uwä wäpi kunum gänaḡ kudän täwani. Ba in Anutu, ämawebe kuduptagän yäpmän daniwani äma, uken ahänkuḡo itkaḡ. Ba ämawebe siwoḡi, Anututä momini ärut-paktaḡ yämiḡkuko unitäḡo mäjotä irani-ken ahänkuḡo itkaḡ. ²⁴ * Ba in Jesu, Anutu ba ämawebeniye bämopi-ken topmäk-topmäk kodaki pewän ahänkuḡo uken ahänkuḡo itkaḡ. Ba nägät, Jesutä momi pekpek kädet täwitta piwän kuḡkuḡo uken ahänkuḡo itkaḡ. Nägäri uwä manbiḡam säkgämän kubä yänahäk täyak, manbiḡam Abel täḡo nägättä yänahänkuko ude nämo. Nägät Abeltä piwän kuḡkuḡo unitä kowat-urän pewän ahänkuk.

²⁵ * Unita eruk, Anutu man niwet täyak u man yänirän mani buramikta bitnäneḡta nadänpän bänep nadäk-nadäkjinta watä ket itkot. Nadäkaḡ? Anututä bian Moses meni jinom terak komen

* **12:21:** Lo 9:19* **12:22:** Gal 4:26; Rev 5:11* **12:23:** Luk10:20 * **12:24:** Hib 8:6, 10:22; 1Pi 1:2; Stt 4:10* **12:25:** Hib

2:1-3; Hib 10:26-29

ämawebe jukuman yäwetkuko upänkaŋ mani nämo buramiŋkuŋ. Mani nämo buramiŋkuŋo unita kowata waki bureni yäpuŋ. Täŋ, apiŋo Anututä kunum gänaŋ nanik Jesu terak jukuman niwetak. Täŋirän nin man kunum gänaŋ nanik u buramikta bitnänero uwä jide täŋpäŋ kowata waki u irepmitne? Nämoinik, u wakiinik yäpne. ²⁶ * Täŋpäkaŋ man bian yäwetkuko unitä kome inŋitpäŋ kwaiŋkuk. Ude täŋkuko upänkaŋ apiŋowä yänkehäromtak man ŋode yäyak; Näk bian komegän inŋitpäŋ kwaiŋkut yäk. Täŋ, kämiwä kunum ba kome bok äneŋi api yepmäŋitpäŋ kwaiwet yäk. ²⁷ Täŋpäkaŋ man “äneŋi ude api täŋpet” yän yäyak uwä ŋode yänkwawa täyak; Imaka täŋ-pewani u kuduptagän täŋpewän paot-inik api täneŋ. Upänkaŋ imaka kumän-tagän-inik nämo api paotneŋ. Nämo, imaka wakta yäwani ugänpäŋ api täŋpewän paotneŋ. U paorirä imaka kehäromi, nämo wakta yäwani unitägän api itneŋ.

²⁸ Täŋpäkaŋ imatäken u api irek? U intäjukun ämanin täŋo kome ninta biŋam peŋ nimani unitägän api ireko unita oretoret täkäna! Kome u api korenero unita iniŋoret-oret kädet Anututä ini gäripi nadäk täyak udegän iwatpäŋ nadäwätäk terak oraŋ imiŋpäŋ iniŋoret täkäna. ²⁹ * U imata, Anutunin u kädäp mebet pähap, imaka kudup ijiŋ paot täkaŋ udewani.

13

Kädet ätu Anututä gäripi nadäk täyak

* **12:26:** Kis 19:18; Sam 68:8; Hag 2:6 * **12:29:** Lo 4:24, 9:3; Ais 33:14

1 * Tānpākaŋ inä ninin buap yāŋ nadānpāŋ
 bānep iron kowata kowata tānpeŋ kuŋat tākot.
 2 * Tāŋkaŋ kädēt täga ŋodeta nämo tāngun tāneŋ;
 Äma kudupitā komejin-ken äbāŋirä yāmagutpāŋ
 enjijin-ken yepmaŋpä pätnēŋ. Äma ätu kädēt
 ude tāŋkuŋo uwä ämapāŋ yāmagutkamāŋ yākŋat
 aŋeropāŋ yāmagutkuŋ. 3 * Tānpākaŋ äma komi eni
 gānaŋ itkaŋ u tāŋkentāŋ yāmik tākot, in u bok itkaŋ
 bumik. Ba äma kerī terak komi yāpmāk tākaŋ u
 imaka, tāŋkentāŋ yāmik tākot, in komi u bok nadāk
 tākaŋ bumik.

4 * Tānpākaŋ yanāpi tāktäk u imaka tägagāmān
 kubä unita äma kuduptagāntä tāŋmeham tāneŋ.
 Tāŋkaŋ yanāpi yarätä ämawebe ätukät jopjop
 nämo kuŋatneŋ. Nämo, ini yanāpi siwoŋi itdeŋ.
 Nadākaŋ? Anututä ämawebe kubokāret kädēt
 iwarani udewani manken api yepmaŋpek. 5 *
 Tānpākaŋ monēŋ tuŋumta nadāŋ gārip nämo tāneŋ.
 Nämo, nadāk udewani mäde ut imiŋpāŋ kukŋi
 kädagān kuŋatpāŋ ketjin-ken tuŋum ähan peŋ
 tamani unita nadāwä täga tāŋpāpāŋ nadāwätäk
 terak nämo kuŋatneŋ. Imata, Anututä ŋode yāŋkuk;

*Näk inta nämo api guŋ täwet, ba nämoinik api tabä
 kätāwet yäk. Wkp 31:6*

6 * Anututä ude niwetkuko unita kwawak ŋode
 yāŋahāna;

* **13:1:** Jon 13:34 * **13:2:** Rom 12:13; 1Pi 4:9; Stt 18:1-8; Stt
 19:1-3 * **13:3:** Mat 25:36; Hib 10:34 * **13:4:** Gal 5:19,21; Efe
 5:5 * **13:5:** 1Ti 6:8; Jos 1:5 * **13:6:** Sam 27:3, 146:5

*Anutu u näkŋo täŋkentäkna unita imaka kubäta
nämo inik api umuntäwet.*

Nämo, ämatä näk täga nämo täŋpä wanen. Sam 118:6

Jesu iwaräntähta nämo umuntäne

⁷* Täŋpäkaŋ injinken watä ämajiye bianita juku piwut. Watä ämajiye uwä Anutu täŋo manbiŋam täwetpäŋ täwoŋäreŋk täk täŋkuŋ. Täŋkaŋ kädet jide kuŋatpäŋ kumbuŋo unita nadäŋpäŋ kädet kuroŋ unitä täk täŋkuŋo udegän täk täneŋ. ⁸* Nadäkaŋ? Äma unitäŋo intäjukun äma Jesu u täktäki ba yäkyäki ini udegän. Kwep itkuko udegän apiŋo itak, ba pen udegän api it yäpmäŋ ärowek.

⁹* Eruk, watä ket itpäŋ kuŋarut. Anutu wäpi terak jop manman mebäri mebäri yäk täkaŋ u bänepjin äriŋpewän kädet siwoŋi penpäŋ kädet gwäjiwani iwatneŋta! Äma täŋo бага mantä bänepjin täga nämo täŋkentäŋ taminen. Ketemta yäjiwät man ba äma täŋo man udewani mäde ut imiŋirä Anutu täŋo orakorakitä bänepjin täŋ-kehäromtak täyon. ¹⁰ Täŋpäkaŋ ärawa pähap kubä ninta biŋam täŋpani itak. Upäŋkaŋ unitäŋo bureni uwä Juda täŋo bämop ämata biŋam nämo täyak. Nämo, bämop äma uwä kudupi yotken ärawa täktäk piä biani pen täk täkaŋ unita. ¹¹* Juda täŋo бага man iwatpäŋ bämop äma intäjukun täŋpanitä momi ärutta tom däpmäŋkaŋ unitäŋo nägäripäŋ yäpmäŋpäŋ Bägup Kudupitä Kudupi-inik-ken ärok täkaŋ. Tom däpmäk täkaŋ unitäŋo bureni nämo

* **13:7:** 1Ko 4:16; Hib 6:12 * **13:8:** Efe 4:14 * **13:9:** Rom 14:17 * **13:11:** Wkp 16:27

yäpmän ärok täkañ. Nämo, bureni uwä yäpmän päñku yotpärare gägäni-ken pewä ijik täkañ.

12 * Täñpäkañ mebäri unita Jesutä udegän, mäyäk kotañpäñ yotpärare gägäni-ken komi pähap nadänjuk. Ämawebeniye nägäri piwän kuñkuño uterak kudupi-inik itneñta kumbuk. 13 * Unita ninä mäyäk Jesutä kotañkuko udegän kotañkañ yotpärare gägäni-ken kuñpäñ Jesu tubeñ kuna! 14 * U imata, kome ño terak yotpärare kehäromi paotpaori nämo, kubä nämo itak. Nämo, ninä yotpärare mebäri kubä, kämi ahän nimekta dapun käron tñ itkamän.

15 * Unita ämawebenaye, Jesuta nadänpäñ Anutu wäpi yänähänpäñ iniñoret täkäna! Ude tänayän täkamän unitä Anututa ärawa ude api täñpek. 16 * Täñkañ täñkentäk ba iron kowata kowata täkta nämo guñ täneñ. Kudän udewani uwä ärawa Anututä gäripi nadäk täyak ude.

17 * Täñkañ watä ämajiye täño mani buramiñpäñ gämori-kengän kuñat täkot. Watä piä tñ tamik täkañ unita Anututä api yäwet yabäweko unita gwäk pimiñpäñ watä it tamik täkañ. Unita waki, mani buramik täkot. Ude täñirä uyaku watä piä uwä bänep oretoret terak api täneñ. Tñ, in peñawäk täñirä watä piä butewaki terak tänayän täkañ u täga api täñkentän tamineñ? Täga nämo!

18 * Unita in ninta Anutu-ken yänapik täkot. Nin kudän siwoñi täkta gäripi nadäk täkamän unita

* 13:12: Mat 21:39; Jon 19:17

* 13:13: Hib 11:26, 12:2

* 13:14: Hib 11:10,16; Hib 12:22

* 13:15: 2Sto 29:31; Sam

50:14,23; Hos 14:2 * 13:16: Plp 4:18

* 13:17: Ese 3:17; 1Te

5:12 * 13:18: Apos 24:16; 2Ko 1:12

Anutu inamiken bänepnintä nadäwätäk nämo tāk tākamāṅ. ¹⁹ Tāṅkaṅ gāripna tāṅi pätak u ṅode; In Anutu-ken yāṅapiṅirä ini tāṅkentāṅ namiṅjirān inken äneṅi bārāṅeṅ kaṅ ärewa!

Yāṅtärek man

²⁰⁻²¹ Tāṅpākaṅ inta yāṅpāṅ ṅode yāṅapik täyat; Anutu bänep pidām māhemi unitä in kudān ini gāripi nadäk täyak ude tāṅpeṅ kuṅatta tuṅumi säkgāmān u tāṅkentāṅ tamiton. Tāṅkaṅ Jesu Kristo terak nadäk-nadäk ba tāktäk ini kawān tāgak tākaṅ u irit kuṅat-kuṅatnin-ken pewān ahāṅ nimiton! Ude tāṅ nimiṅjirān Jesu Kristo unitāṅo wāpi biṅam ärowani inide pen it täyon. Ekāninin Jesu, Sipsip watä äma pähap unitä kumäk-kumäki terak topmāk-topmāk paot-paori nämo u tāṅkehārom tāṅkuko unita Anututä kumbani-ken nanik yāpmāṅ akuṅkuk. U Bureni.

²² Eruk notnaye, man kudān tāṅ tamitat ṅowä kāroṅi nämo unita man bänepjin tāṅpidām takta kudān täyat ṅonita nämo gaṅa tāneṅ. ²³ E man kubä ṅode täwera nadäwut; Notninpak Timoti u komi eṅi gānaṅ itkukopāṅ tewä äpāmaṅ kuṅkuk. Unita näkken bārāṅeṅ äbānä imagurakaṅ bok api ärede.

²⁴ Intäjukun ämajiye ba Anutu tāṅo kudupi ämawebeniye komejin-ken itkaṅ u mena jinom yāpmāṅpāṅ oretoret man kaṅ yāwerut. Tāṅ, Itali komeken nanik äbot tāṅpani notniye imaka, oretoret man täwetkaṅ. ²⁵ Tāṅpākaṅ Anutu tāṅo orakorakitä inken itinik täyon. Eruk, ugān.

Anutu Täño Man
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5